

equinox

JOURNAL OF ECONOMICS, BUSINESS & POLITICAL STUDIES

VOLUME VII

ISSUE I

e-ISSN: 2687-4695

<http://dergipark.gov.tr/equinox>

Journal of Economics, Business & Political Studies

Volume: VII, Issue: I

e-ISSN: 2687-4695

A Peer-Reviewed Journal Published Twice A Year

The ethical, scientific and legal responsibility of the articles published in the journal belongs to the author.

Research Articles

<http://dergipark.gov.tr/equinox>

Contents

Research Articles

How Important are Social Relations for Happiness? Empirical Evidence from Turkey

Yasin Acar

1-9

Effects of Income and Rural Area on Education

Gelir ve Kırsal Alanın Eğitim Üzerindeki Etkileri

Mehmet Sengur & Sedef Sengur

10-23

Investigation of Social Expenditures in Turkey and the European Union

Türkiye’de ve Avrupa Birliği’nde Sosyal Harcamaların İncelenmesi

Serkan Gumustekin & Fatih Deyneli

24-42

Foster Family Services in Turkey with a Legal Approach

Hukuki Bir Yaklaşımla Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmeti

Sevgi Isik Erol

43-63

Editors

- Selami Sezgin, *Siirt University, & Eskişehir Osmangazi University*
- Rukiye Şamcı Karadeniz, *Siirt University, Siirt, Turkey*

Managing Editors

- Ertuğrul Yıldız, *Siirt University, Siirt, Turkey*

Editorial Board

- Arif Güller (Siirt University)
- Arzdar Kiracı (Siirt University)
- Burak Çamurdan (Pamukkale University)
- Chi Keung Marco LAU (Northumbria University)
- Deniz Sevinç (University of Birmingham)
- Fatih Deyneli (Pamukkale University)
- Francesca Spigarelli (Università degli Studi di Macerata)
- Frankie Chau (Durham University)
- Hilmi Çoban (Ankara Hacı Bayram Veli University)
- Hugo Gaggiotti (University of the West of England)
- Manuela Tvaronaviciene (Vilnius Gediminas Technical University)
- Mehmet Dağ, (Siirt University)
- Etem Hakan Ergeç (İstanbul Medeniyet University)
- Mehmet Şengür (Eskişehir Osmangazi University)
- Mohammed Nurul Alam (Canadian University of Dubai)
- Nidžara Osmanagic Bedenik (University of Zagreb)
- Qing Guo (United International College, Beijing Normal University-Hong Kong Baptist University)
- Seyfi Yıldız (Kırıkkale University)
- Steve Yang (United International College, Beijing Normal University-Hong Kong Baptist University)

Abstracting & Indexing

- Acarindeks
- ASOS INDEX
- COSMOS IF
- DRJI
- ESJI
- Journal Factor
- J-Gate
- Google Scholar
- International Scientific Indexing
- İdealonline Veri Tabanı
- ROAD
- SOBIAD

DIRECTORY
OF OPEN ACCESS
SCHOLARLY
RESOURCES

Scientific Indexing Services

How Important are Social Relations for Happiness? Empirical Evidence from Turkey

Yasin Acar

yasin.acar@bilecik.edu.tr

Department of Public Finance, Bilecik
Şeyh Edebali University, Turkey

orcid.org/0000-0002-0847-1902

JEL Code: A13, J28, I31

Received: 09.02.2020

Revised: 13.02.2020

Accepted: 23.02.2020

Available Online: 20.03.2020

Abstract

In this study, we examine how effective are social relations in determining the happiness of an individual by utilizing the life satisfaction survey micro data set (2017) provided by the Turkey Statistical Institute. According to the results of the logistic regression method, women seem to be happier than men, and married people are more satisfied than unmarried. Employees in the public sector appear to be less happy than those in the private sector. Also, health seems to have a positive effect on individual happiness. We find that people who are satisfied with their job, and those who are satisfied with their earnings are also happier. Satisfaction with social life (such as entertainment, cultural, and sporting activities) increases the happiness of individuals, and having more free time makes people happier. Satisfaction with relatives and satisfaction with relationships with people related to work-life were also included in the analysis as factors affecting the happiness of an individual positively. The survey also gives information on about the degree of individuals' satisfaction with their relationships with neighbors and friends, but these factors do not seem to affect the happiness of individuals.

To cite this document

Acar Y. (2020). How Important are Social Relations for Happiness? Empirical Evidence from Turkey. *Equinox, Journal of Economics, Business & Political Studies*, 7 (1), 1-9

Keywords: Happiness, Social Relations, Public Sector

1. Introduction

The issue of happiness emerged in the economic discipline in the 1970s. The American economist Richard Easterlin opened up the debate around the "happiness paradox," which has been called the 'Easterlin paradox' since then. Individual or public happiness has been a fascinating topic at the very beginning of the modern political economy. However, in contrast to the conventional approach, contemporary research on happiness asserts that happiness can be measured empirically as a subjective and self-reported variable. In surveys conducted all over the world, a direct question is asked to estimate the happiness of individuals: 'In general, how happy would you say that you are – very happy, fairly happy or not very happy?' (Easterlin, 1974). In these surveys, individuals generally were asked to classify their self-satisfaction on a scale from 0 to 10. For instance, in the World Values Survey questionnaires, happiness is ranked in qualitative terms (from 'not very happy' to 'very happy').

Happiness is affected by many factors, including social relationships (Ahn et al., 2004). Frey & Stutzer (2002) explain three significant reasons for economists to study happiness. The first is to design better economic policy. The effect of quality of governance and human capital on individual well-being is counted as the second reason. The last reason to research happiness is to evaluate the formation of subjective well-being.

The answer to the question of what makes people happy has been sought by economists, psychologists, and sociologists in recent years. Therefore, studies in the field of happiness economy have gained importance in the past years. According to recent studies in labor economics, happy individuals are more successful in their work lives. Economics of happiness literature consists of two types of studies as researches focusing on the financial determinants of happiness and the ones addressing the non-financial factors affecting happiness. In general, the literature features four main factors as determinants of satisfaction in an economy. These are income, employment, social capital, and health. Considering these facts, we examine the determinants of happiness in Turkey with a particular focus on social relations employing a micro-level dataset provided by the Turkish Statistical Institute (TURKSTAT). The rest of the paper is organized as follows. Section 2 summarizes the related literature. Section 3 introduces the data and methodology. Section 4 presents the empirical results, and section 5 concludes the paper with some policy recommendations.

2. Literature Review

There exists significant research on the determinants of happiness. To begin with, Clark & Oswald (1994), Di Tella & MacCulloch (2006), and Oswald (1997) showed that living in a country with high unemployment rates and

being unemployed lowers the level of happiness. Being married (or having a partner) has also been considered as another important determinant of happiness (Clark and Oswald, 1994; Oswald, 1997; Requena, 1995). Furthermore, although researchers have contradicting results, many studies have pointed out that age has a U-shaped relation with happiness while minimum happiness is located around at middle ages (35-44); men are less happy than women; and education seems to be a significant driver of satisfaction (Clark and Oswald, 1994; Cuñado and de Gracia, 2012; Oswald, 1997; Peiró, 2006). A bunch of analyses within a single country showed that the correlation between income and happiness exists, and it is robust. People in the higher status group were happier on average than those in, the lower status group.

Other factors, such as health, housing conditions, being religious or belonging to a different culture, personal safety, and friendship were also investigated as probable determinants of happiness in addition to the socio-demographic variables mentioned above. For example, friendship and happiness have a healthy and positive relationship in the United States of America and Spain (Requena, 1995). Peiró (2006) demonstrates that there is a significant positive correlation between a healthy life and a happy life. On the other hand, activities such as reading books and listening to music, social relations, success, nature-related occupations, sexual activity, diet type are also significant factors affecting life satisfaction (Dockery, 2003). According to research conducted by the University of California, work, family, and social life affect happiness by 10 percent (Lyubomirsky et al., 2005).

Altunel and Akova (2017) test a comprehensive model to examine the relationship between life satisfaction and six other variables. Derived from a sample of 258 private sector white collars, they found that travel satisfaction and job satisfaction are two crucial preconditions of life satisfaction. Experience quality and recovery experience are negatively affected by work-travel interference and positively affected by travel satisfaction. Fisher (2010) argues that happiness at work includes job satisfaction. The happiness level of an employee is a complex condition that might be influenced by the work engagement of workers and a robust organizational community.

Powdthavee (2008) estimates the monetary values of life satisfaction with life gained from an increase in the frequency of interaction with friends, relatives, and neighbors. Using the British Household Panel Survey, he finds that an increase in the level of social involvement is worth up to an extra £85,000 a year in terms of life satisfaction. However, he argues that a change in real income buys very little happiness. Taylor et al. (2001) analyze the cross-sectional relationship between social networks and happiness. They find that – in addition to demographic and economic factors – social

relations and network factors are significantly associated with self-rated happiness and life satisfaction scores.

Pinquart and Sörensen (2000) investigate the linkages between socioeconomic status, social network, and competence with subjective well-being in the elderly. The findings indicate that the frequency of contact with friends is positively correlated with self-reported life satisfaction.

In *Suicide*, his pioneering piece, Durkheim (2005) argued that social relationships are vital for people, and it prevents individuals from being lost in life by fulfilling their basic needs. A bunch of studies showed that having a good relationship with other people, including parents, children, and colleagues, affects life satisfaction positively (Argyle, 2013; Eckersley, 2000; Land et al., 2001; Myers, 2000; Schulz, 1995; Veenhoven, 1999).

Although they are not directly related to our study, it is worth mentioning some literature studying social relations and happiness in Turkey. Demir & Kutlu (2016) aim to examine the effect of loneliness on happiness among university students. The findings suggest that social interaction anxiety and loneliness are determinants of satisfaction. Kırık & Sönmez (2017) examine the relationship between happiness and communication. They find that communication and happiness interact with each other. Köse (2015) employs the Oxford Happiness Questionnaire to investigate the effects of peer relationships in an adolescent on happiness. The results obtained by Structural Equation modeling indicate that peer relations help to increase satisfaction in the adolescent.

3. Data and Methodology

This study investigates whether social relationships have an impact on the happiness of individuals using data based on the Life Satisfaction Survey (2017) conducted with 9876 people by the Turkey Statistical Institute (TURKSTAT). The survey covers the household members over 18 years old and living within the borders of the Republic of Turkey.

In the survey, life satisfaction and other social relations are measured by a 5-point Likert scale in which 1 shows the highest level of satisfaction, while 5 shows the lowest level of satisfaction. The dependent variable is the 5-point Likert scaled answers to the question of "How happy are you when you think of your life as a whole?"

Happiness data is derived from the survey questions conducted by the TURKSTAT, which are not continuous, unlike many other economic indicators. Thus, it is widespread to use ordered logit analysis -or ordered probit analysis- in happiness economics literature due to the employment of discrete data (Graham, 2005; Peiró, 2006; van Praag et al., 2003). Following the previous studies in the literature, we employ an ordered logistic

regression methodology to analyze the determinants of happiness in Turkey, focusing on the impact of social relations. In particular, happiness is the dependent variable whereas age, gender, marital status, satisfaction with health, job, income, social life, free time, relatives, friends, neighbors and, office mates are selected as the independent variables. Z-tests test the significance of all variables.

The summary statistics of the variables are presented in Table 1. Specifically, the average of happiness among individuals is 2.472 out of 5. The mean age of people in the survey is 44.8 years old, with a maximum of 99 and a minimum of 18 years old. %53.8 of individuals are female, while %73 of them are married. Public sector employees consist of %7.2 of people surveyed. Furthermore, the satisfaction levels from several social variables are also provided in the table.

Table 1: Summary Statistics

Variable Name	Obs	Mean	SD	Min	Median	Max
Happiness	9876	2.472	0.832	1.000	2.000	5.000
Age	9876	44.857	16.536	18.000	43.000	99.000
Female	9876	0.538	0.499	0.000	1.000	1.000
Married	9876	0.731	0.444	0.000	1.000	1.000
Public Sector Employee	9876	0.072	0.259	0.000	0.000	1.000
Are you satisfied with your health?	9876	2.409	0.830	1.000	2.000	5.000
Are you satisfied with your job?	4303	2.240	0.717	1.000	2.000	5.000
Are you satisfied with your income?	4303	2.935	1.082	1.000	3.000	6.000
Are you satisfied with your social life?	9876	2.813	0.952	1.000	3.000	5.000
Are you satisfied with your free time for yourself?	9876	2.680	0.928	1.000	2.000	5.000
Are you satisfied with your relatives?	9876	2.201	0.676	1.000	2.000	5.000
Are you satisfied with your friends?	9876	2.047	0.492	1.000	2.000	5.000
Are you satisfied with your neighbors?	9876	2.171	0.643	1.000	2.000	5.000
Are you satisfied with your office mates?	4303	2.078	0.500	1.000	2.000	5.000

4. Econometric Results

Table 2 presents the empirical results obtained from the ordered logistic regression. In particular, we found that female individuals are happier than their male counterparts. The relationship between happiness and age depicts a U-shaped relationship in Turkey. Individuals whose ages are between 45 and 55 represent the unhappiest among Turkish citizens. We also find that there is a positive and significant relationship between being married and happy. Public sector employees are less happy than the private-sector ones even though its significance level is at ten percent

Table 2: Determinants of Happiness

Independent Variables	Happiness
Age	-0.0581*** (0.0164)
Age_2	0.000537*** (0.0002)
Female	0.440*** (0.0669)
Married	0.782*** (0.0840)
Public sector employee	-0.139* (0.0807)
Are you satisfied with your health?	0.463*** (0.0467)
Are you satisfied with your job?	0.301*** (0.0479)
Are you satisfied with your income?	0.278*** (0.0321)
Are you satisfied with your social life?	0.283*** (0.0431)
Are you satisfied with your free time for yourself?	0.291*** (0.0420)
Are you satisfied with your relatives?	0.274*** (0.0533)
Are you satisfied with your friends?	0.0608 (0.0767)
Are you satisfied with your neighbours?	0.0709 (0.0522)
Are you satisfied with your office mates?	0.126* (0.0671)
Constant cut1	10.67*** (0.398)
Constant cut2	8.594*** (0.376)
Constant cut3	6.272*** (0.363)
Constant cut4	3.091*** (0.356)
Observations	4,303
LR chi2(14)	1125.70
Prob > chi2	0.0000
Pseudo R-squared	0.1099

Note: Standard errors in parentheses *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Moreover, this study focuses on the impact of satisfaction obtained through social relations on happiness. We confirm a positive relationship between health satisfaction and happiness. People who are satisfied with their jobs are happier. Similarly, income satisfaction is associated with happiness. Satisfaction from social life and relations with relatives increases the happiness level of individuals. Also, having free time would add to the happiness of the Turkish people. Lastly, satisfaction with office mates also

makes people happier in Turkey. We find no relation between happiness and satisfaction with friends and neighbors.

5. Conclusion

In this study, we test the hypothesis that the social environment also affects happiness among other well-known variables such as income and age. By constructing an ordered logistic regression model employing a micro dataset sourced from the TURKSTAT, we find that people who have close relationships in their working environment are happier than their counterparts. Furthermore, individuals who are more satisfied with their relatives are happier in life.

Some policy recommendations could be drawn from these results. The social environment is crucial for individuals to be happy. Improvements should be made to keep employees satisfied in business life. Spending time on intangible consumption, such as entertainment, cultural, and sporting activities will positively affect the well-being of people by reducing the inevitable stress of modern business life. Since we also highlighted that public employees are less happy than private-sector workers, we suggest that the reasons for this fact should be investigated. Once the factors affecting work satisfaction are discovered, productivity and wages in the public sector will also increase. In a simple economic model, the relationship between labor productivity growth and the growth of product wages (labor compensation per hour worked, deflated with an output price deflator) is mediated by changes in the share of national income going to labor (Sharpe et al., 2008).

Finally, we show that income plays a vital role in the happiness of individuals in Turkey. Therefore, we concluded that, with policies designed to increase the revenue of individuals, higher levels of satisfaction might be reached.

References

- Ahn, N., García, J. R., & Jimeno, J. F. (2004). The Impact of Unemployment on Individual Well-being in the EU. *European Network of Economic Policy Research Institutes, Working Paper*, 29.
- Altunel, M. C., & Akova, O. (2017). Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörler Üzerine Kapsamlı Bir Model Önerisi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), 217-235.
- Argyle, M. (2013). *The Psychology of Happiness*. Routledge.
- Clark, A. E., & Oswald, A. J. (1994). Unhappiness and Unemployment. *The Economic Journal*, 104(424), 648-659.
- Cuñado, J., & de Gracia, F. P. (2012). Does Education Affect Happiness? Evidence for Spain. *Social indicators research*, 108(1), 185-196.
- Demir, Y., & Kutlu, M. (2016). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Etkileşim Kaygısı ile Mutluluk Arasındaki İlişki: Yalnızlığın Aracı Rolü. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1).
- Di Tella, R., & MacCulloch, R. (2006). Some Uses of Happiness Data in Economics. *Journal of economic perspectives*, 20(1), 25-46.
- Dockery, A. M. (2003). *Happiness, Life Satisfaction and the Role of Work: Evidence from two Australian Surveys*. School of Economics and Finance, Curtin University of Technology.
- Durkheim, E. (2005). *Suicide: A Study in Sociology*. Routledge.
- Easterlin, R. A. (1974). Does Economic Growth Improve the Human lot? Some Empirical Evidence. In *Nations and households in economic growth* (pp. 89-125). Academic Press.
- Eckersley, R. (2000). The State and Fate of Nations: Implications of Subjective Measures of Personal and Social Quality of Life. *Social Indicators Research*, 52(1), 3-27.
- Fisher, C. D. (2010). Happiness at Work. *International journal of management reviews*, 12(4), 384-412.
- Frey, B. S., & Stutzer, A. (2002). What can Economists Learn from Happiness Research?. *Journal of Economic literature*, 40(2), 402-435.
- Graham, C. (2005). Insights on Development from the Economics of Happiness. *The World Bank Research Observer*, 20(2), 201-231.
- Kırık, A. M., & Sönmez, M. (2017). İletişim ve Mutluluk İlişkisinin İncelenmesi. *İnife-dergi*, 2(1), 15-26.

- Köse, N. (2015). Ergenlerde Akran İlişkilerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 1-6.
- Land, K. C., Lamb, V. L., & Mustillo, S. K. (2001). Child and Youth Well-being in the United States, 1975-1998: Some findings from a new index. *Social indicators research*, 56(3), 241-318.
- Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M., & Schkade, D. (2005). Pursuing Happiness: The architecture of Sustainable Change. *Review of general psychology*, 9(2), 111-131.
- Myers, D. G. (2000). The Funds, Friends, and Faith of Happy People. *American psychologist*, 55(1), 56.
- Oswald, A. J. (1997). Happiness and Economic Performance. *The economic journal*, 107(445), 1815-1831.
- Peiro, A. (2006). Happiness, Satisfaction and Socio-economic Conditions: Some International Evidence. *The Journal of Socio-Economics*, 35(2), 348-365.
- Pinquart, M., & Sörensen, S. (2000). Influences of Socioeconomic Status, Social Network, and Competence on Subjective Well-being in Later Life: a Meta-analysis. *Psychology and aging*, 15(2), 187.
- Powdthavee, N. (2008). Putting a Price Tag on Friends, Relatives, and Neighbours: Using surveys of Life Satisfaction to Value Social Relationships. *The Journal of Socio-Economics*, 37(4), 1459-1480.
- Requena, F. (1995). Friendship and Subjective Well-being in Spain: A cross-national Comparison with the United States. *Social Indicators Research*, 35(3), 271-288.
- Schulz, W. (1995). Multiple-discrepancies Theory Versus Resource Theory. *Social Indicators Research*, 34(1), 153-169.
- Sharpe, A., Harrison, P., & Arsenault, J. F. (2008). *The relationship between labour productivity and real wage growth in Canada and OECD countries*. Center for the Study of Living Standards.
- Taylor, R. J., Chatters, L. M., Hardison, C. B., & Riley, A. (2001). Informal Social Support Networks and Subjective Well-being Among African Americans. *Journal of Black Psychology*, 27(4), 439-463.
- Van Praag, B. M., Frijters, P., & Ferrer-i-Carbonell, A. (2003). The Anatomy of Subjective Well-being. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 51(1), 29-49.
- Veenhoven, R. (1999). Quality-of-life in Individualistic Society. *Social indicators research*, 48(2), 159-188.

Effects of Income and Rural Area on Education¹

Mehmet Şengür

msengur@ogu.edu.tr

Eskişehir Osmangazi University

orcid.org/ 0000-0002-2173-9977

Corresponding Author

Sedef Şengür

ssengurr@gmail.com

Eskişehir Osmangazi University
Institute of Educational Sciences

orcid.org/ 0000-0001-5216-7572

JEL Code: A2, I24, E00

Received: 10.02.2020

Revised: 10.02.2020

Accepted: 27.02.2020

Available Online: 20.03.2020

To cite this document

Sengur M. & Sengur S. (2020).
Effects of Income and Rural Area
on Education. *Equinox, Journal
of Economics, Business &
Political Studies*, 7 (1), 10-24

Abstract

The geographical areas where the population density is low and the production based on agriculture and animal farming rather than industrial type production is considered as a rural area. More specifically, in this study, we have defined areas with less than 2500 inhabitants as rural areas. The share in the total population of the rural population in the world and Turkey decreased over time. In the first period of the Republic of Turkey, 75% of the population live in the rural areas, the proportion of people living in rural areas has decreased to 7.7% in 2017. The population migrated from rural to urban areas was also the main reason for the acceleration of urbanization. In this study, using data on education in Turkey and the world, its impact on rural areas were comparatively investigated. Besides, variables affecting the education level were analyzed by logistic regression model. The preliminary results show that the increase in income causes urbanization. Gender is one of the determinants of the level of education.

Keywords: Income, Education, Rural Areas

Gelir ve Kırsal Alanın Eğitim Üzerindeki Etkileri

Öz

Nüfus yoğunluğunu düşük olduğu, sanayi tipi üretimden çok tarım ve hayvancılığa dayanan üretimin söz konusu olduğu coğrafi bölgeler kırsal alan olarak nitelendirilmektedir. Niceliksel olarak genellikle nüfusu 2500'den az olan yerler kırsal alan olarak tanımlanmaktadır. Dünyada ve Türkiye'de kırsal nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı zamanla azalmıştır. Türkiye'de cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun %75'i kırsal alanlarda yaşarken, 2017 yılında belde ve köylerde yaşayanların oranı %7,7'ye kadar düşmüştür. Kırsal alanlardan kentlere kayan nüfus aynı zamanda kentleşmenin de hızlanmasının temel nedeni olmuştur. Bu çalışmada Türkiye'deki ve dünyadaki kırsal alandaki eğitim faaliyetleri verileriyle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ayrıca eğitim seviyesi üzerinde etkili olan değişkenler lojistik regresyon modeli ile analiz edilmiştir. Bulunan ön sonuçlar göstermektedir ki gelir artışı kentleşmeye neden olurken, cinsiyette eğitim seviyesinin belirleyicileri arasında yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Gelir, Eğitim, Kırsal Alan

¹ Bu çalışma V. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildirinin geliştirilmiş halidir.

1. Giriş

Bireysel ya da ulusal ilerlemelerin gerçekleşmesi için eğitim son derece önemlidir. Eğitimde bireyler açısından en önemli nokta ise eşit imkânlara erişebiliyor olmaktadır. Eğer bir ülkedeki tüm bireyler aynı nitelik ve nicelikteki eğitim imkânlarına eşit derece ulaşabiliyorsa eğitimde fırsat eşitliği sağlanmış demektir. Ülke içerisinde eğitimde eşit olanaklara erişmenin ya da eğitim olanaklarını tüm bireylere eşit ulaştırmanın temel belirleyicisi gelirdir. Gerek kişisel gerekse ulusal gelirin büyüklüğü bu alandaki gelişmeleri doğrudan etkileyecektir.

Eğitim üzerinde etkili olan diğer bir önemli faktör de yaşanan yerdir. Yaşanılan yer bakımından sınıflandırmalar genellikle kırsal alanlar ve kentler olarak yapılmaktadır. Bu ikili sınıflandırmayı temel aldığımız zaman eğitimde fırsat eşitliği açısından da farklılıklar ortaya çıkacaktır. Kırsal alan tanımlaması için genel kabul görmüş tek bir açıklama yoktur. Tarımda sürdürülen yaşam açıklamasından sonra zaman içerisinde ortaya çıkan ve toplumsal gereklere göre oluşturulan birçok yeni tanımlamalar da mevcuttur. Bir takım sosyal ve ekonomik hizmetlere erişim, nüfus ve çevresel faktörlerde kırsalın yeniden tanımlanmasında kullanılmaya başlanmıştır.

Kırsal alanda yaşayan bireyler açısından diğer yaşam alanlarına göre ekonomik ve sosyal alanlarda bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Eğitim, gelir, sağlık hizmetlerine erişim gibi temel alanlarda meydana gelen farklılaşmalar ülke içerisinde bireyler arasında refah seviyesi eşitsizlikleri için de gösterge niteliği taşımaktadır.

Bu çalışma, öncelikle kırsal alan kavramının Türkiye’de ve dünyada ne şekilde tanımlandığı ortaya konulmuştur. Sonrasında Türkiye’deki kırsal eğitimin durumu rakamlarla açıklanmıştır. Analiz kısmında ise, kırsal alanda yaşıyor olmak, cinsiyet, medeni durum ve gelir gibi farklı değişkenlerin eğitim üzerindeki etkileri kurulan model ile incelenmiştir. Çalışmada TÜİK TÜİK verileri kullanılarak lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Son olarak elde edilen bulgular yorumlanarak değerlendirme ve önerilerde bulunulmuştur.

2. Türkiye’de ve Dünyada Kırsal Alan Kavramı

Kırsal kavramı ilk zamanlar tarımla geçimini sürdüren ve belli nüfusun altında bulunan yerleşim yerleri olarak ifade edilmekteydi. Ancak yapılan çalışmalar ve bakış açılarındaki farklılıklarla kırsal kavramı üzerinde tam olarak bir birliğe varılamadığı görülmektedir (Kurt, 2003). Kırsalın tanımlamasında zamanla çeşitli değişiklikler yaşanmıştır. Öncelikle ilk zamanlar “tarım”, kırsal yaşamın temel tanımıyken günümüzde istatistiksel verileri kullanarak kırsalın tanımını yapmanın daha uygun olacağı düşünülmektedir (Howley, 1997). Ayrıca insanlara ve hizmetlere erişebilirlik, yerleşim yerinin mekânsal

büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, coğrafi dağılımı ve ekonomik faaliyetler gibi kavramlar kırsalın tanımında kullanılmaya başlanmıştır.

Kırsal alan tanımlamaları aslında bir bakıma köy tanımlamasıdır. Geray (1985), bazı sosyolojik kıstaslara göre köy tanımlaması yapmıştır. Köyü, kent yaşamından farklı olarak komşuluk ilişkilerinin sürdüğü, geniş aile yapısının hâkim olduğu ve ekonominin büyük bir kısmının tarıma bağlı olduğu topluluklar olarak tanımlamaktadır.

Kırsal kelimesini tanımlamada iki demografik tanımdan bahsetmektedir; İlki “Nüfusu 2.500 ya da daha az olan yerleşim yerleri”; diğeri “Nüfusu 50.000 olan kentleşmeyi tamamlamış büyükşehir dışındaki tüm alanları kapsayan yerleşim yerleri” dir (Hobbs,1994; DeYoung & Kannapel, 1999). Parsons (1996) kırsalı; “Ekonomik, coğrafi, fiziksel ve sosyal dezavantajlardan etkilenen bireylerin oluşturduğu yerleşim yerleri” olarak betimlemiştir. Burada Temel belirleyici olarak kırsalın dezavantajlar vurgulanmıştır. Webster ve Fisher (2000)’a göre temel belirleyici ise, insanlara ve hizmetlere erişebilirliktir. Yerleşim yerlerindeki nüfusa göre kırsal ya da kentsel ayrımı yapmakta da farklı kriterler kullanıldığı belirlenmektedir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), kırsal bölgeleri “nüfus yoğunluğunun km² başına 150 kişinin altında olduğu topluluklar” olarak görmekte ve nüfus yoğunluklarına göre üç kategoride bölümlendirmektedir. Nüfusunun %50’den fazlası kırsal bölgelerde yaşayan toplulukları; kırsallığı baskın bölgeler, nüfusunun %15-50’lik kısmı kırsal bölgelerde yaşayan toplulukları; önemli ölçüde kırsal bölgeler, nüfusun %15’den azı kırsal bölgelerde yaşayan toplulukları ise kentselliği baskın bölgeler olarak değerlendirmektedir (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2008: 85).

Kırsal alanın tek bir tanımının olmayışı rakamsal değerlerle ifade etmeyi daha yaygın ve anlaşılır hale getirmiştir. Türkiye’de de dünyadaki diğer ülkeler gibi kırsal alan tanımlaması istatistiksel veriler aracılığıyla yapılmaktadır. (Garan, 2005). 1924 yılında kabul edilen 442 Sayılı Köy Kanunu’na göre kent kır ayrımı şu şekilde yapılmıştır:

“Nüfusu iki binden aşağı yurtlara (köy) ve nüfusu iki bin ile yirmi bin arasında olanlara (kasaba) ve yirmi binden çok nüfusu olanlara (şehir) denir. Nüfusu iki binden aşağı olsa dahi belediye teşkilatı mevcut olan nahiye, kaza ve vilayet merkezleri kasaba itibar olunur. Ve Belediye Kanununa tabidir” (www.mevzuat.gov.tr).

Nüfusu 20.000’den az olan yerler kırsal alan olarak kabul edilse de kırsal alan tanımı; 81 il dışında büyük şehir merkezleri dışında kalan alanları ya da illeri kapsamaktadır. Kırsal alan; iş imkânları, sosyal güvence, eğitim, sağlık başta olmak üzere ekonomik ve sosyal birçok hizmete erişemeyen bireylerin oluşturduğu mekânlardır (DPT, 2000). Cumhuriyetin ilk yıllarındaki kırsal nüfusun payı %76 civarında iken bu oran 1950’lili yıllar ve sonrasında sürekli

olarak azalma eğilimi göstermiştir. Tüm bu azalma eğilime rağmen 1980'li yıllarda nüfusun hala %56'sı kırsal alanlarda yaşamaktaydı. 1985 yılına geldiği zaman ise yapılan nüfus sayımında kentsel nüfusun kırsal nüfusu aştığı görülmüştür. Bu dönemden sonra kırsal nüfusun azalışı sürekli olarak devam etmiştir. Kırsal nüfustaki azalma karşısında kentsel nüfusta aynı hızda artış göstermiştir. Neticede kırsal nüfus oranı %76'lardan %23'lere gerilemiştir (Yılmaz, 2012).

Tüm bu tanımlar incelendiğinde kırsal bölge gerek ülkemizde gerekse dünyada dezavantajlı olarak görülmekte ve özellikle birçok imkânın sınırlı olduğundan bahsedilmektedir. Kırsal alandaki tarımsal gelirin giderek azalması, tarım topraklarının parçalanmış olması, zamanla tarımda ve hayvancılıkta makine kullanımının artması sonucu iş gücünün azalması, kırsalda tarım dışı istihdam alanlarının yaratılmaya çalışılması, kırsala nispeten kentlerde daha iyi eğitim, sağlık gibi alanların artması kırsal alandan kente göç sebepleri arasındadır.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre günümüzde nüfus açısından yaşam kırsal alanların aleyhindedir. TÜİK verilerine göre 2007 yılında Türkiye'de ki nüfusun % 70,5'i il ve ilçe merkezlerinde yaşarken % 29,52'si kırsal alanda yaşamaktaydı. 2017 yılında nüfusun %92,51'i il ve ilçe merkezlerinde, %7,49'u ise kırsal kesimlerde yaşamaktadır. Nüfusun çok büyük bir kısmı farklı sebeplerden dolayı kırsal alandan kent merkezine göç etmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Türkiye'de Kırsal Nüfus Oranları

Yıl	Toplam nüfus	Nüfus yoğunluğu (kilometrekareye düşen kişi sayısı)	İl ve ilçe merkezleri nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı (%)	Belde ve köyler nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı (%)	Yıllık nüfus artış hızı (binde)
2007	70586256	92	70,48	29,52	----
2008	71517100	93	74,96	25,04	13,1
2009	72561312	94	75,53	24,47	14,5
2010	73722988	96	76,26	23,74	15,88
2011	74724269	97	76,8	23,2	13,49
2012	75627384	98	77,28	22,72	12,01
2013	76667864	100	91,35	8,65	13,66
2014	77695904	101	91,75	8,25	13,32
2015	78741053	102	92,1	7,9	13,36
2016	79814871	104	92,3	7,7	13,55
2017	80810525	105	92,51	7,49	12,4

Kaynak: TÜİK,2018

Tablo 2: Dünyadaki Kırsal Nüfusun Dağılımı

Ülke	Bölge Düzeyi ve Tipoloji	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Avustralya	Kentsel bölgeler	69,86	70,04	70,25	70,49	70,75	71	71,2
	Orta bölgeler	10,13	10,13	10,11	10,09	10,06	10,03	10
	Kırsal bölgeler	20,01	19,84	19,64	19,42	19,2	18,97	18,8
Avusturya	Kentsel bölgeler	30,87	31,08	31,28	31,48	31,72	31,89	32,04
	Orta bölgeler	27,58	27,59	27,6	27,62	27,62	27,62	27,62
	Kırsal bölgeler	41,55	41,33	41,12	40,9	40,66	40,49	40,34
Belçika	Kentsel bölgeler	53,14	53,21	53,23	53,26	53,29	53,29	53,31
	Orta bölgeler	38,33	38,27	38,25	38,23	38,2	38,2	38,2
	Kırsal bölgeler	8,53	8,52	8,52	8,51	8,51	8,5	8,49
Kanada	Kentsel bölgeler	56,1	56,28	56,44	56,54	56,64	56,76	56,94
	Orta bölgeler	16,05	16	15,94	15,92	15,91	15,91	15,89
	Kırsal bölgeler	27,86	27,72	27,61	27,54	27,45	27,33	27,17
Şili	Kentsel bölgeler	48,22	48,14	48,06	48,01	47,99	48,08	48,22
	Orta bölgeler	15,68	15,68	15,68	15,68	15,67	15,63	15,53
	Kırsal bölgeler	36,1	36,18	36,25	36,31	36,34	36,29	36,25
Çek Cumhuriyeti	Kentsel bölgeler	24	24,14	24,21	24,43	24,58	24,76	24,95
	Orta bölgeler	54,72	54,59	54,51	54,33	54,19	54,03	53,86
	Kırsal bölgeler	21,29	21,27	21,27	21,24	21,23	21,21	21,19
Danimarka	Kentsel bölgeler	21,95	22,17	22,37	22,53	22,64	22,74	22,85
	Orta bölgeler	48,84	48,79	48,75	48,72	48,7	48,69	48,67
	Kırsal bölgeler	29,21	29,03	28,87	28,74	28,66	28,57	28,48
Estonya	Kentsel bölgeler	42,77	43,02	43,48	43,38	43,91	44,37	44,8
	Orta bölgeler	11,6	11,51	11,36	11,3	11,13	10,94	10,48
	Kırsal bölgeler	45,63	45,47	45,16	45,32	44,96	44,7	44,72
Finlandiya	Kentsel bölgeler	28,68	28,87	29,08	29,3	29,53	29,77	30,03
	Orta bölgeler	30,58	30,54	30,49	30,43	30,37	30,32	30,27
	Kırsal bölgeler	40,74	40,59	40,43	40,27	40,1	39,91	39,69
Almanya	Kentsel bölgeler	42,84	43	43,13	43,24	43,31	43,43	43,49
	Orta bölgeler	41,12	41,05	40,98	40,93	40,93	40,86	40,83
	Kırsal bölgeler	16,04	15,96	15,88	15,83	15,76	15,71	15,68
Yunanistan	Kentsel bölgeler	46,01	45,83	45,64	45,5	45,36	45,33	45,27
	Orta bölgeler	22,33	22,45	22,57	22,67	22,76	22,8	22,86
	Kırsal bölgeler	31,66	31,72	31,78	31,84	31,88	31,87	31,87
Macaristan	Kentsel bölgeler	17,39	17,52	17,66	17,83	17,9	17,89	17,89
	Orta bölgeler	63,37	63,3	63,24	63,14	63,14	63,2	63,3
	Kırsal bölgeler	19,24	19,18	19,1	19,02	18,96	18,91	18,81
İrlanda	Kentsel bölgeler	27,44	27,43	27,69	28,06	28,19	28,17	28,22
	Orta bölgeler	14,47	14,44	14,45	14,49	14,58	14,63	14,66
	Kırsal bölgeler	58,09	58,13	57,86	57,45	57,24	57,2	57,12
İtalya	Kentsel bölgeler	47,4	47,42	47,79	47,84	47,87	47,92	47,95
	Orta bölgeler	42,89	42,88	42,6	42,57	42,56	42,53	42,52
	Kırsal bölgeler	9,72	9,7	9,62	9,59	9,57	9,55	9,53
Japonya	Kentsel bölgeler	56,33	56,48	56,65	56,84	57,03	57,22	57,41
	Orta bölgeler	31,54	31,45	31,36	31,26	31,14	31,04	30,93
	Kırsal bölgeler	12,13	12,06	11,99	11,91	11,83	11,75	11,66

Kaynak: OECD.Stat

Dünya nüfusunun neredeyse yarısı kırsal alanda yaşamaktadır. Bunu yanı sıra kentleşme yönünde büyük bir eğilim de söz konusu olmasına rağmen genel olarak kırsalda yaşanan insan sayısı azımsanmayacak kadar çoktur.

Tablo 3. Dünyadaki Kırsal Nüfusun Dağılımı

Ülke	Bölge Düzeyi ve Tipoloji	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Letonya	Kentsel bölgeler	49,88	50,08	50,48	50,78	51,09	51,61	51,97
	Orta bölgeler	27,61	27,44	27,19	27	26,8	26,49	26,26
	Kırsal bölgeler	22,51	22,47	22,32	22,21	22,11	21,91	21,78
Meksika	Kentsel bölgeler	45,96	45,96	45,95	45,95	45,95	45,95	45,95
	Orta bölgeler	17,4	17,39	17,38	17,37	17,36	17,35	17,33
	Kırsal bölgeler	36,64	36,65	36,66	36,67	36,69	36,7	36,71
Hollanda	Kentsel bölgeler	73,66	73,73	73,81	73,89	73,98	74,05	74,14
	Orta bölgeler	25,7	25,64	25,56	25,48	25,4	25,33	25,25
	Kırsal bölgeler	0,64	0,63	0,63	0,63	0,62	0,62	0,61
Portekiz	Kentsel bölgeler	46,01	46,07	46,13	46,26	46,35	46,51	46,72
	Orta bölgeler	22,12	22,16	22,2	22,22	22,25	22,23	22,19
	Kırsal bölgeler	31,87	31,76	31,67	31,52	31,41	31,26	31,1
Slovak Cumhuriyeti	Kentsel bölgeler	11,22	11,32	11,42	11,53	11,67	11,81	11,96
	Orta bölgeler	51,19	51,11	51,04	50,95	50,86	50,75	50,64
	Kırsal bölgeler	37,59	37,56	37,54	37,52	37,47	37,44	37,4
İspanya	Kentsel bölgeler	62,44	62,51	62,58	62,68	62,83	62,98	63,15
	Orta bölgeler	33,96	33,92	33,88	33,81	33,69	33,58	33,44
	Kırsal bölgeler	3,6	3,57	3,55	3,52	3,48	3,44	3,4
İsveç	Kentsel bölgeler	49,63	49,81	49,98	50,09	50,19	50,24	50,36
	Orta bölgeler	41,12	40,99	40,88	40,8	40,73	40,67	40,59
	Kırsal bölgeler	9,26	9,2	9,14	9,11	9,08	9,09	9,05
İsviçre	Kentsel bölgeler	60,51	60,5	60,53	60,6	60,65	60,71	60,77
	Orta bölgeler	36,18	36,21	36,19	36,15	36,11	36,07	36,03
	Kırsal bölgeler	3,32	3,29	3,28	3,26	3,24	3,21	3,2
Türkiye	Kentsel bölgeler	33,05	33,15	33,32	33,41	33,62	33,58	33,7
	Orta bölgeler	36,36	36,37	36,38	36,42	36,42	36,5	36,48
	Kırsal bölgeler	30,59	30,49	30,3	30,16	29,96	29,92	29,82
İngiltere	Kentsel bölgeler	74,18	74,21	74,24	74,27	74,32	74,34	74,37
	Orta bölgeler	21,79	21,77	21,75	21,74	21,71	21,7	21,68
	Kırsal bölgeler	4,03	4,02	4,01	3,99	3,97	3,96	3,96
Amerika	Kentsel bölgeler	42,14	42,12	42,1	42,06	42,01	41,94	41,86
	Orta bölgeler	20,13	20,15	20,17	20,18	20,19	20,19	20,19
	Kırsal bölgeler	37,73	37,74	37,74	37,77	37,81	37,87	37,94
OECD	Kentsel bölgeler	47,26	47,31	47,38	47,42	47,47	47,51	47,57
	Orta bölgeler	28,29	28,26	28,22	28,18	28,14	28,1	28,01
	Kırsal bölgeler	24,45	24,44	24,41	24,4	24,38	24,39	24,43
Bulgaristan	Kentsel bölgeler	17,7	17,88	18,07	18,28	18,45	18,64	18,8
	Orta bölgeler	68,94	68,82	68,71	68,56	68,45	68,35	68,24
	Kırsal bölgeler	13,37	13,3	13,22	13,16	13,1	13,02	12,96
Hırvatistan	Kentsel bölgeler	18,52	18,63	18,76	18,93	19,12	19,35	19,58
	Orta bölgeler	37,86	37,84	37,82	37,8	37,77	37,71	37,66
	Kırsal bölgeler	43,62	43,53	43,42	43,27	43,11	42,94	42,76

Kaynak: OECD.Stat

Kırsalda yaşayan insanların çoğu endüstrinin gelişmediği, kişi başına düşen milli gelirin düşük olduğu, yoksulluğun ve beslenme eksikliğinin daha yüksek olduğu ülkelerde yaşamaktadır. Bunun yanı sıra birçok ailede de geçimini devam ettirebilmek için çocuklarının yardımına ihtiyaç duymaktadır. (Atchoarena & Gasperini, 2003).

OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)'nin kırsal alanlar için geliştirmiş olduğu tanımlamaya göre kırsal alanlar Tablo 2 ve Tablo 3'te nüfus yoğunluğuna göre kırsallığı baskın bölgeler, orta bölgeler ve kentselliği baskın bölgeler olmak üzere üç gruba sınıflandırılmıştır.

OECD 1988 yılında yayınlanan Kırsal Toplumun Geleceği adlı komisyon belgesinde kırsal alanları tarımla bütünleşmesine göre tanımlamışlardır. Her bölge kırsal kalkınma programını kendi topraklarının ihtiyacına göre planlar ve odak alanları üzerine yoğunlaşır. Tarım, ormancılık ve kırsal alanlarda bilgi alanlarının ve yenilikçiliğin teşvik edilmesi, rekabet gücünün artırılarak yenilikçi tarım ürünlerinin artırılması, tarım ve hayvancılıkta risk yönetiminin teşvik edilmesi, tarım ve ormancılıkla ilgili ekosistemin korunması ve geliştirilmesi, kırsal alanlarda sosyal içerme, yoksulluğun azaltılması ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesi gibi ortak alanları ele almaktadır (European Commission, 2013). OECD raporları incelendiğinde farklı birçok sebepten dolayı dünyada genel olarak kırsal bölge nüfus yoğunluğunun giderek azaldığı tespit edilmektedir.

Tablo 2 ve Tablo 3'te dünyadaki ülkeler için kırsal nüfusun dağılımı yer almaktadır. Tablolarda yer alan ülkelerin nüfusu "ağırlıklı olarak kentsel bölgeler", "orta bölgeler" ve "kırsal bölgeler" olmak üzere üç farklı şekilde sınıflandırılmıştır. Her iki tabloda bu üçlü sınıflandırmaya uygun verisi temin edilen ülkeler yer almaktadır.

2012-2018 yılları arasında yaklaşık olarak %58'lik bir oran ile kırsal bölgelerde yaşayan nüfusun en fazla olduğu ülkenin İrlanda olduğu görülmektedir. İrlanda'dan sonra ortalama %45'lik kırsal nüfusa sahip Estonya, %43 ile Hırvatistan ve %40 civarında kırsal nüfusa sahip Avusturya gelmektedir. Bu ülkeler 2012-2018 dönemi verilerine göre kırsal alanda yaşayanların oranının en fazla olduğu ilk dört ülkedir (Tablo 2 ve Tablo 3).

Kırsal alanlarda yaşayanların oranının en az olduğu ülkenin nüfusunun sadece %0,63'ünün kırsal bölgelerde yaşayan Hollanda olduğu görülmektedir. Bu yedi yıllık süreçte en az kırsal nüfusa sahip ikinci ülke ise İsviçre'dir. Ortalama %3,5 kırsal nüfus oranı ile İspanya üçüncü sırada ve %4'e yakın bir kırsal nüfus oranıyla İngiltere dördüncü sırada yer almaktadır (Tablo 3).

2012-2018 döneminde nüfusunun neredeyse %75'i kentlerde yaşayan iki ülke İngiltere ve Hollanda'dır. Bu iki ülkeden sonra nüfusunun %70'i kentlerde yaşayan ikinci sıradaki ülke ise Avustralya'dır. İsviçre ve İspanya'nın nüfusunun %60-62 arasındaki bir kısmının kentlerde yaşayan ülkeler olduğu

görülmektedir. Buna karşın kentlerde yaşayan nüfus oranı en az olan ülke %11 ile Slovak Cumhuriyeti'dir. Slovak Cumhuriyeti'nden sonra %17-18 arasındaki kentli nüfus oranlarıyla Macaristan ve Bulgaristan gelmektedir (Tablo 2 ve Tablo 3).

Kırsal nüfus oranları en düşük olan ülkeler ile kent nüfusu en fazla olanlar arasında bir çelişki görülmemektedir. Ancak bu durum kırsal nüfusun azlığı kentlerde yaşayanların çokluğu anlamına da gelmemelidir. Çünkü bireylerin her iki alan dışında üçüncü bir alan olan orta bölgelerde de yaşama olasılığı bulunmaktadır.

3. Türkiye'de Kırsal Eğitim

Eğitim ve öğretim hakkı ve ödevi, Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası'nda "sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler" başlığı altında ele alınmıştır. "Kimse eğitim-öğretim hakkından yoksun bırakılamaz" (mad.42). Yasalar gereği bütün çocukların fırsat ve imkân eşitliği dâhilinde eğitim öğretim alması gerekmektedir. Kırsal alanlarda eğitim-öğretim ihtiyacı köy okulları, nüfusun az olduğu yerlerde taşınmalı ilköğretim uygulaması, yatılı ilköğretim bölge okulu ve pansiyonlu bölge ilköğretim okulları uygulamaları ile karşılanmaktadır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel yasasının 25. maddesi gereğince nüfusun az ve dağınık olduğu yerlerde, köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmanın mümkün olmadığı yerlerde yatılı ilköğretim bölge okulları kurulmaktadır. Pansiyonlu İlköğretim Okulu, merkezi durumda olan yerleşim birimlerinde öğrencilerin parasız yatılı ve gündüzlü olarak eğitim öğretim görmeleri için açılan ilköğretim kurumları olarak tanımlanmaktadır (www.mevzuat.gov.tr).

Türkiye'deki ilköğretimde yerleşim yerine göre, okul, şube ve öğrenci sayıları Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yayınlanan 2017/2018 eğitim öğretim yılına ait örgün eğitim istatistiklerinden elde edilen veriler tablolarda verilmiştir (Tablo 4 ve Tablo 5).

Tablo 4. Yerleşim Yerlerine Göre Okul, Öğretmen ve Derslik Sayıları

Yerleşim Yeri	Ortaokul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Derslik Sayısı
Şehir	10.199	223.484	99.349
Kırsal	6.82	57.32	57.32
Toplam	19.019	280.804	128.551

Kaynak: (MEB), Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2013/2014

Milli Eğitim Bakanlığının vermiş olduğu Örgün Eğitim İstatistiklerine göre 2013/2014 eğitim öğretim yılından 2017/2018 eğitim öğretim yılına göre kırsal alandaki ortaokul sayısı %57 azalmıştır. Kırsal alandaki öğrenciler gerek taşınmalı gerek yatılı ilköğretim bölge okulları aracılığıyla eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmektedir.

Tablo 5. Yerleşim Yerlerine Göre Okul, Öğretmen ve Derslik Sayıları

Yerleşim Yeri	Ortaokul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Derslik Sayısı
Şehir	15.812	223.484	317.396
Kırsal	2.933	57.32	22.454
Toplam	18.745	280.804	339.851

Kaynak: (MEB), Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017/2018

4.Kırsal Alanın ve Gelirin Eğitim Seviyesi Üzerindeki Etkisi

4.1. Literatür

Türkiye’de ve uluslararası literatürde kırsal alan ve gelirin eğitim seviyesi üzerindeki etkisini doğrudan araştıran ampirik bir çalışma bulunmamaktadır. O nedenle gelir ve eğitim ilişkisini inceleyen ampirik çalışmalara Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6. Ampirik Literatür

Yazar(lar)	Yöntem	Ülke(ler)	Sonuç
O'Neill D.(1995)	Yatay kesit	Gelişmiş ve Azgelişmiş Ülke Grupları	Eğitim seviyesindeki yakınsama ile birlikte gelişmiş ülkeler arasında gelir dağılımında da yakınsama gözlenmesine rağmen dünya genelinde bir ıraksama söz konusudur.
Park K.H.(1996)	Yatay kesit	56 Ülke	Daha yüksek eğitim seviyesine erişimin işgücü arasındaki gelir dağılımı üzerinde eşitleyici bir etkisi tespit edilmiştir.
Sylwester K.(2000)	Yatay kesit	Afrika, Asya ve Latin Amerika Ülkeleri	Kamu eğitim harcamaları gelecekteki büyüme üzerinde pozitif etki yaparken cari dönem büyümesini ve gelir eşitsizliğini negatif etkiler
Sylwester K.(2002)	Regresyon	50 Ülke	Kamu kesimi eğitim harcamalarının gelir eşitsizliğinin azaltılmasında pozitif katkı sağladığı tespit edilmiştir.
Gregorio J.D. ve Lee J. W.(2002)	Yatay kesit	Afrika, Asya, Latin Amerika ve OECD Ülkeleri	Eğitim düzeyi yükseldikçe gelir eşitsizliğinin daha eşitlikçi duruma geldiği tespit edilmiştir.
Muller A. (2002)	Çoklu Regresyon	ABD ve Kolombiya	Lise eğitiminden yoksun olmakla, gelir eşitsizliği ve gelir seviyesi arasında ilişki tespit edilmiştir.
Glomm, G., ve Ravikumar, B. (2003)	Art Arda Gelen Kuşaklar Modellemesi	17 Ülke	Kamu eğitiminin toplumun tüm kesimleri için aynı olması durumunda uzun vadede gelir dağılımında eşitlik olması mümkün olsa bile kısa vadede eşitsizliğin dengelenemeyeceği saptanmıştır.
Sarı R.(2003)	Genelleştirilmiş Entropy	Bolu ve Düzce	Genel olarak üniversite mezunlarının gelir eşitsizliğine olumlu katkı yaptığı görülürken meslek edindirme kurslarından mezun olanların ise gelir dağılımını bozucu bir etki yaptığı tespit edilmiştir.
Rehme G.(2007)	Eşanlı denklem modellemesi	G7 Ülkeleri	Eğitimin gelir dağılımı ve büyüme üzerinde doğrudan etkili olduğu tespit edilmiştir.

Yazar(lar)	Yöntem	Ülke(ler)	Sonuç
Tomul E.(2007)	Regresyon	Türkiye	Gelir artışının eğitime katılımı artırdığı özellikle de kadınlar açısından pozitif katkı sağladığı tespit edilmiştir.
Ning G.2010)	Regresyon	Çin	Eğitim faktörünün kişisel gelir eşitsizliklerinin sadece küçük bir kısmını açıkladığı tespit edilmiştir.
Palaz vd.,(2013)	Genelleştirilmiş Entropi	Bolu ve Düzce	Gelir dağılımını bozucu en yüksek etki ilkökul düzeyinde iken, bu etkinin, ortaokul ve sekiz yıllık ilköğrenim düzeyi için azaldığı görülür
Çiftçi C. ve Kangallı G.S. (2015)	Kantil Regresyon	Denizli	Annelerin eğitim düzeyinin gelir farklılıkları ile bir ilişkisi tespit edilemezken babanın eğitim düzeyi ile gelir farklılıkları arasında ilişki tespit edilmiştir.

4.2. Yöntem ve Veri Seti

Lojistik regresyon ikili ya da daha fazla değer alan sürekli olmayan verilerin analizinde kullanılmaktadır. İkili değerler alan bu modeller her bir bağımsız değişkenin incelenen olayın meydana gelme ihtimalini nasıl etkilediğinin araştırılması üzerine kurulmuştur vermektedir (Long & Freese, 2006). Çalışmadaki değişkenlerin ikili değerler almasından dolayı analiz için uygun yöntemin lojistik regresyon analizi olduğuna karar verilmiştir.

Lojistik regresyon analizi bağımsız değişkenlerin sayısına göre ve bağımlı değişkenlerin sahip olduğu kategorik değerlere göre farklı isimler almaktadır. Eğer bağımsız değişken tek bir değer alıyorsa tek değişkenli lojistik regresyon analizi söz konusu olacaktır. Ancak bağımsız değişken sayısı birden çok ise tıpkı doğrusal regresyon analizinde olduğu gibi çok değişkenli regresyon uygulanacaktır. Bunlar dışında eğer bağımlı değişken ikili kategorik değer almışsa ise ikili (binominal) lojistik regresyon uygulaması söz konusu iken bağımlı değişken sayısı ikiden fazla olduğunda ise multinominal lojistik regresyon uygulanacaktır (Stephenson, vd., 2008). Çalışmada kullanılan değişkenler tabloda da görüldüğü ikili değerler aldığı ikili değerli lojistik regresyon yöntemi tercih edilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Çalışmada Kullanılan Değişkenler

Türü	Kodu	Açıklaması
Bağımlı Değişken	egtm	Lise ve üstü ise 1, ortaokul ve altı ise 0 değerini alır.
	yas	15-99 arası değer alır.
	mdn_dur	Evlî ise 1 değilse 0 değerini alır.
	kir_kent	Kentte yaşıyor ise 1, kırsal alanda yaşıyorsa 0 değerini alır
Bağımsız Değişkenler	hane_gelir	Aylık hane geliri asgari ücretten fazla ise 1 değilse 0 değerini alır.
	fert_is	Fert bir işte çalışıyorsa 1 çalışmıyorsa 0
	cinsyet	Erkek ise 1 kadın ise 0 değerini alır.

Çalışmada kırsal alan, gelir, cinsiyet, yaş, medeni durum ve işte çalışıyor olmak değişkenlerinin Türkiye’de bireylerin eğitim seviyesi üzerindeki etkileri TÜİK Zaman Kullanım Araştırması verilerinden faydalanılarak analiz edilmiştir. Eğitim seviyesi lise ve üstü olmak ya da olmamak durumlarının bağımlı değişken olarak seçildiği model lojistik regresyon ile analiz edilmiştir.

4.3. Bulgular

Modellerin PseudoR₂ değerleri 0.35 olarak tespit edilmiştir. Lojistik regresyon modelinin genel anlamlılığını Wald-chi₂ (Ki-Kare) değeri ve olasılık değeri ölçmektedir. Tablo 8’de görüldüğü gibi Wald-chi₂ olasılık değerleri %5 düzeyinde anlamlıdır. Modellerin açıklama gücü ile ilgili olan toplam sınıflandırma tablosu da kullanılmaktadır. Sınıflandırma değeri de %89,12’dir. Lojistik modellerin verilere uyum iyiliği genellikle HosmerLemoshow-chi₂ ve Pearson-chi₂ testleri kullanılmaktadır. Pearson-chi₂ testi sonucunda olasılık değeri 0,12 olduğu tespit edilmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. Analiz Sonuçları

egtm	Odds Ratio	Std. Err.	z	P>z
yas	0.435275	0.001406	-257.57	0.00
mdn_dur	0.589024	0.005097	-61.16	0.00
kir_kent	1.885171	0.011134	107.35	0.00
hane_gelir	2.054212	0.012211	121.11	0.00
fert_iş	0.667613	0.005291	-50.98	0.00
cinsiyet	2.06116	0.013561	109.93	0.00
_cons	1.820024	0.010038	108.58	0.00
Observations	773,040			
Pseudo -R ₂	0,35			
Wald chi ₂ - (p)	214931.9	Prob > chi ₂		0.00
ROC	76%			
Correctly Classified		89,12%		

Kurulan modelin lojistik regresyon analizi sonuçları Tablo-8’de yer almaktadır. Modelde yer alan medeni durum, yaş, yaşanılan alan, hane aylık geliri, cinsiyet ve kişinin iş durumu olmak üzere tüm değişkenler %1 düzeyinde istatistiki olarak anlamlıdır. Eğitim seviyesi üzerinde; yaş, medeni durumu ve ferdin iş durumu değişkenlerinin etkisi anlamlı fakat etkisinin yönü negatiftir. Buna karşın han aylık geliri, cinsiyet ve yaşanılan yer değişkenleri istatistiki olarak anlamlı ve etkisi de pozitiftir.

Bireylerin eğitim seviyesinin lise ve üstü olma olasılığını yaşanılan yerin kent olmasının kırsal alana göre yaklaşık 2 kat artırdığı tespit edilmiştir. Hanenin aylık ortalama gelirinin asgari ücretten fazla olmasının daha düşük bir gelir seviyesine göre eğitim seviyesinin lise ve üstü olma olasılığını 2 kat artırdığı da

tespit edilen diğerk bir sonuçtur. Benzer şekilde cinsiyetin erkek olmasının eğitim seviyesinin lise ve üstü olma olasılığını 2 kat artırdığı görülmüştür.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Sonuç olarak; bireylerin eğitim seviyesinin lise ve üstü olma olasılığını yaşanan yerin kırsal alan değil de şehir olmasının 2 kat artırdığı görülmüştür. Dolayısıyla eğitim seviyesi ile kırsal alan arasında negatif yönlü bir ilişki söz konusudur. Bu durum kentleşmenin ekonomik ve sosyal sonuçlarının göstergesidir. Ancak eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması açısından kırsal alanlardaki eğitimin seviye ve nitelik bakımından yükseltilmesi bu alanlara yapılacak yatırımların artışına bağlıdır.

Analiz sonucunda elde edilen bulgular literatürde yer alan ve eğitim gelir arasında pozitif ilişki tespit eden çalışmalarla uyumludur ((O'Neill D.(1995), Park K.H.(1996), Sylwester K.(2002), Gregorio J.D. ve Lee J. W.(2002),Muller A. (2002), Sarı R.(2003), Rehme G.(2007), Tomul E.(2007), Palaz vd.,(2013)). Ayrıca elde edilen sonuçlar; gelir ile eğitim arasında küçük ya da sadece uzun dönemli ilişki bulan literatürde yer alan diğerk çalışmalar ile de kısmen uyumludur (Sylwester K.(2000), Glomm, G., ve Ravikumar, B. (2003), Ning G.2010) , Çiftçi C. ve Kangallı G.S. (2015)).

Kırsal alanlara yapılacak olan eğitim yatırımları aynı zamanda sosyal ve ekonomik yaşamı da olumlu etkileyerek bireylerin refah seviyesini yükseltecektir. Kırsal alanlarda sadece eğitim olanakları ile ilgili değil diğerk alanlarda da gelişim desteklenmelidir. Bireylerin eğitimle birlikte birçok sosyal alanda ulaşılabilir imkânlarının artması kentlere olan göçü de azaltıcı etki yapacaktır. Kırsal alanlardan kentlere yönelik göçün en önemli belirleyicilerinden birisi de yoksulluktur. Yoksulluk temel ve basit kriteri de belirli bir refah düzeyini sağlayacak gelire ulaşıp ulaşmamaktadır. Bu durumda kırsal bölgelerde yaşayan bireylerin gelir elde etmelerinin sağlanması önemlidir. Gelir yoksa ise tüketim veya harcama da mümkün olmayacak sadece bireysel anlamda değil kırsal alanlar ekonomik işleyiş bakımından da zayıf olacaktır.

Eğitim seviyesi ile yaşanan bölgenin ilişkisinin önemsiz olması ancak tüm bölgelerin ekonomik ve sosyal olarak eşit imkânlara sahip olmasına bağlıdır. Ülkemizde son yıllarda eğitim ile ilgili fiziki şartlarda ciddi bir yükseliş söz konusudur. Ancak bunun sadece fiziksel donanıyla kalmayıp nitelikli çıktıya da dönüşmesi gerekmektedir. Ayrıca tüm bu gelişmeler ile birlikte eğitimde cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerekmektedir.

Kaynakça

- Atchoarena, D. & Gasperini, L. (2003). Education for Rural Development towards New Policy Responses. *International Institute for Educational Planning (IIEP) UNESCO*. 7-9 rue Eugene-Delacroix, 75116 Paris, France.
- Ciftci, C., & Kangalli, S. G. (2015). *Eğitim ve Gelir*. Ege Academic Review, 15(1).
- DPT (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara. http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/08_KirsalKalkinma.pdf.
- Geray, C. (1985). *Türkiye'de Köysel Yerleşme Düzeni*. O. Arı (Ed.) Köy Sosyolojisi Okuma Kitabı. Ankara: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Glomm, G. & Ravikumar, B. (2003). Public Education and Income Inequality. *European Journal of Political Economy*, 19(2), 289-300.
- Gregorio, J. D., & Lee, J. W. (2002). Education and Income Inequality: New Evidence From Cross-Country Data. *Review of Income and Wealth*, 48(3), 395-416
- Hobbs, D. (1994). Demographic Trends in Nonmetropolitan America. *Journal of Research in Rural Education*, 10(3), 149-160.
- Howley, C. B. (1997). How to Make Rural Education Research Rural: An Essay at Practical Advice. *Journal of Research in Rural Education*, 131-138.
- Kannapel, P. J., & DeYoung, A. J. (1999). The rural school problem in 1999: A review and critique of the literature. *Journal of Research in Rural Education*, 15(2), 67-79.
- Kurt, H. (2003). *Türkiye'de Köy-Kent Çelişkisi*. Siyasal Kitabevi: Ankara.
- O'Neill, D. (1995). Education and Income Growth: Implications For Cross-Country Inequality. *Journal of Political Economy*. 1289-1301.
- Long, S. J., & Freese, J. (2006). *Regression Models for Categorical Dependent Variables Using Stata*. Stata press.
- MEB (2011). *2010-2011 Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim*. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara
- MEB (2012). *2011-2012 Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim*. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- MEB (2018). *2017-2018 Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim*. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.

- Muller, A. (2002). Education, Income Inequality, and Mortality: a Multiple Regression Analysis. *BMJ*, 324(7328), 23.
- Ning, G. (2010). Can Educational Expansion Improve Income Inequality? Evidences from the CHNS 1997 and 2006. *Economic Systems*, 34(4), 397-412.
- Palaz, S., Şenergin, Ö. & Öksüzler, O. (2013). Eğitim Düzeyi Farklılıklarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye Örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(2).
- Park, K. H. (1996). Educational Expansion and Educational Inequality on Income Distribution. *Economics of Education Review*, 15(1), 51-58.
- Parsons, E. (1996). Expanding the Universe of Education. *Education in rural Australia*, 6(1), 1-81
- Rehme, G. (2007). Education, Economic Growth and Measured Income Inequality. *Economica*, 74(295), 493-514.
- Sarı, R. (2003). Gelir Dağılımında Eğitim Faktörü: Kentsel Bazda Bir Örnek. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 58(2),177-189.
- Stephenson, B., Cook, D., Dixon, P., Duckworth, W., Kaiser, M., Koehler, K., & Meeker, W. (2008) <http://modul.repo.mercubuanayogya.ac.id/modul/files/openjournal/Journal%20Of%20Engineering/GLM.logistic.Rpackage.pdf>. 05.05.2019.
- Sylwester, K. (2000). Income Inequality, Education Expenditures and Growth. *Journal of Development Economics*, 63(2), 379-398.
- Sylwester, K. (2002). Can Education Expenditures Reduce Income Inequality?. *Economics of Education Review*, 21(1), 43-52.
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı (2008). *Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı (IPARD 2007-2013)*. Ankara: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Yayınları.
- Tomul, E. (2007). Türkiye’de Eğitime Katılım Üzerinde Gelirin Etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(22), 122-131.
- Yılmaz, M. (2015). Türkiye’de Kırsal Nüfusun Değişimi ve İllere Göre Dağılımı (1980-2012). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20(33), 161-188.
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>, 12.02.2019.
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>, 12.02.2019.
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.222.pdf>, 12.02.2019.
- http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/index_en.htm, 10.03.2019.
- <http://tuik.gov.tr/Start.do>, 10.03.2019.
- <https://stats.oecd.org/>, 10.03.2019.

Investigation of Social Expenditures in Turkey and the European Union¹

Serkan Gümüştekingumtekinserkan@gmail.com

Basın İlan Kurumu

<https://orcid.org/0000-0002-3211-5377>

Corresponding Author

Fatih Deynelifdeyneli@gmail.com

Pamukkale Üniversitesi

<https://orcid.org/0000-0003-1867-1075>

JEL Code: H70, H72, B23

Received: 08.02.2020

Revised: 16.02.2020

Accepted: 16.02.2020

Available Online: 20.03.2020

To cite this document

Gumustekin S. & Deyneli F. (2020). Investigation of Social Expenditures in Turkey and the European Union. *Equinox, Journal of Economics, Business & Political Studies*, 7 (1), 24-42

Abstract

From past to present, social spending helps governments to achieve social welfare levels of societies. However, there is no consensus in the literature about which expenditures made by secular states are social expenditures. The development of social policies leads to different social spending practices within countries. In this study, the relationship between EU member states and Turkey's social policies and social spending were investigated. The effects of the social policy factors of the countries on the social policy indicator were examined, and a comparative analysis was conducted between the countries. The relationship between social expenditures and social policy indicators was analyzed by correlation analysis and the effect of factors determining social policy indicator was examined by multiple regression analysis. As a result, it is said that the success of the social policy is not directly related to social expenditure by looking at the positive middle-level relationship between them. It was understood that the social expenditures made by the state were effective in reaching a high level of social welfare, and then the increase in spending was not directly useful in this increase, and the countries with high social policy success made improvements in social policy indicators by spending less.

Keywords: Social Expenditures, Social Policies, European Union, Regression

Türkiye'de ve Avrupa Birliği'nde Sosyal Harcamaların İncelenmesi

Öz

Geçmişten günümüze sosyal harcamalar, toplumların sosyal refah seviyelerini yakalamalarında devletlere yardımcı olmaktadır. Ancak sosyal devletler tarafından yapılan harcamaların hangilerinin sosyal harcamalar olduğu hususunda literatürde ortak görüş bulunmamaktadır. Sosyal politikaların gelişimi, ülkelerin kendi içlerinde farklı sosyal harcama uygulamalarına sebebiyet vermektedir. Bu çalışmada, AB üye ülkelerinin ve

¹ Bu makale, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, Doç. Dr. Fatih Deyneli danışmanlığında Serkan Gümüştekin tarafından yazılan "Türkiye'de ve Avrupa Birliği'nde Sosyal Harcamaların İncelenmesi", isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Türkiye'nin sosyal politikaları ve sosyal harcamaları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Ülkelerin sosyal politika faktörlerinin sosyal politika göstergesi üzerindeki etkileri incelenerek ülkeler arası karşılaştırmalı analiz yapılmıştır. Sosyal harcamalar ile sosyal politika göstergeleri arasındaki ilişki korelasyon analizi, sosyal politika göstergesini belirleyen faktörlerin etkisi de çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir. Çalışmamızda sosyal politika başarısının sosyal harcama ile doğrudan ilişkili olmadığı, aralarındaki pozitif yönlü orta seviyeli ilişkiye bakarak söylenmektedir. Devlet tarafından yapılan sosyal harcamaların sosyal refah düzeyinde yüksek seviyeye ulaşmada bir noktaya kadar etkili olduğu sonrasında harcamanın artırılmasının bu artışta doğrudan etkili olmadığı, sosyal politika başarısı yüksek olan ülkelerin daha az harcama yaparak da sosyal politika göstergelerinde iyileşme sağladığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Harcamalar, Sosyal Politika, Avrupa Birliği, Regresyon

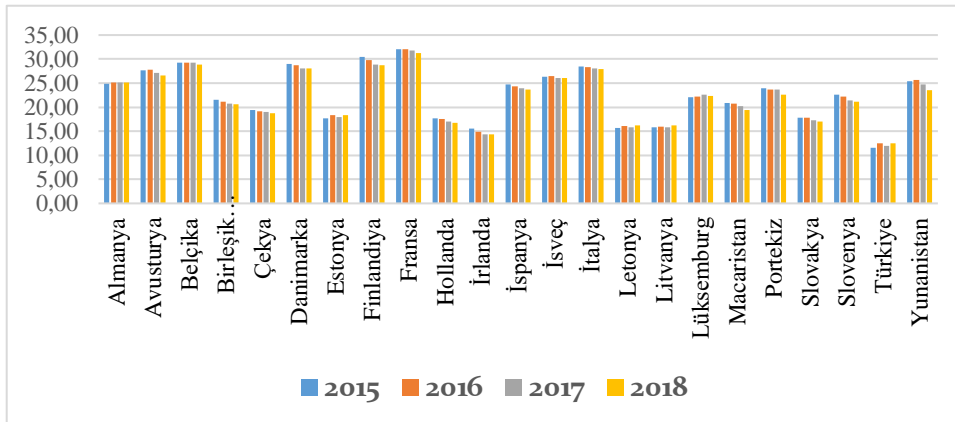
1. Giriş

Sosyal devlet; toplumun refahını sağlamak için ekonomiye kapsamlı şekilde aktif olarak müdahale eden ve gelirin dağıtımında adaleti ön planda tutan devlet anlayışıdır (Koçak vd. 2011: 56). Sosyal devlet aynı zamanda refah devleti olarak da anılmaktadır. Sosyal devlet anlayışı 1970'li yıllarda tüm dünyada ekonomiyle iç içe girerek 1980 ve sonrasında da artık gelişen dünya ile birlikte değişimler göstererek günümüzdeki kullanımına ulaşmıştır (Türkoğlu, 2013: 278). Sosyal politika; toplumu şekillendirmek, devletin bireyler üzerinde etkisini artırmak, kaynakların verimli ve adil kullanımını sağlarken ekonomik sisteme faydalı müdahaleler yapmaktır (Buğra ve Keyder, 2015:42). Ayrıca sosyal politika; istihdamı odak noktasına alan ve bunun yanında güvenlik, sanayi, hukuk, sosyal yardım ve sosyal hizmetler alanlarında da emeğin kuşaklar arasında dengeli, adaletli etkileşimini sağlayan disiplindir (Metin, 2011, 181). Sosyal harcama kavramı uzun yıllardır bilinen bir kavram olsa da tanımı üzerine henüz bir birlik sağlanmış değildir. Sosyal harcama; toplumun tamamına ya da geliri az olan gruplara veya toplumun diğer kesimlerinden geride kalan gruplarına gelirin yeniden dağıtılarak söz konusu grupların refah seviyesinde yükselme sağlanmasıdır (OECD, 2007: 7). Sosyal harcamalar, kamu ve özel kuruluşların, refahlarını olumsuz yönde etkileyen durumlarda destek sağlamak amacıyla hane halkı ve bireylere yönelik fayda ve mali katkıların belirli bir mal veya hizmet için ne doğrudan bir ödeme ne de bireysel bir sözleşme veya devir teşkil etmediği sürece var olmasıdır (Adema, 2001:5-7).

Bir toplumun temel hedefi, tüm bireylerin refahını en yüksek düzeye ulaştırmaktır. Sosyal harcamalar, ülkelerin dezavantajlı veya korunmasız gruplarının yaşam standartlarını destekleme sorumluluğunu ne ölçüde üstlenildiğinin bir göstergesidir. Toplam harcamaların yerine sosyal harcamaların kullanılmasının nedeni, sosyal harcamaların refah devletinin göstergelerini daha iyi yansıtmasıdır. Sosyal yaşamla birlikte insanlara kurumlar tarafından sosyal harcama adı altında destekler verilmesi gerekliliği doğmuştur. Günümüzde sosyal harcamalar sosyal devletin yaptığı işlerin vitrine çıkarılmasında, toplumu etkileyen harcamalar olarak öne çıkmaktadır. Sosyal harcamalarda çıktı olarak karşılık maddi değildir ve aslında toplumun satın alma gücünün desteklenmesidir. Sosyal devlet olmanın gerekliliği olarak oluşturulan sosyal politikalar uygulanış biçimi ve hedeflediği kitle bakımından toplumun tamamını kapsayıcı ve bütünüleyici olmalıdır. Sosyal devletler, sosyal politikaları uygularken toplumdaki bireylerin gelirini, yaptığı işi, topluma katkısını sorgulamamalıdır. Devletin toplum yapısında ayrıştırıcı olmaktan ziyade bütünleştirici politikalar ile karşımıza çıkması gerekmektedir. Toplumlarda temel hedef bireylerin refahını üst seviyeye taşımaktır. Toplum içinde yer alan dezavantajlı grupların yaşam standartlarının ne ölçüde desteklenmesi gerektiği konusunda ülke yönetimleri tarafından sosyal politikalar belirlenmektedir. Sosyal politikaların sadece ekonomik göstergeleri iyileştiren politikalar olarak görülmemesi gerekmektedir. Sosyal harcamalarına

bakıldığında az gelişmiş ülkelerin de gelişmiş ülkeler gibi sosyal politika göstergelerinde başarı elde edebildiği görülmektedir. Günümüzde ne kadar fazla sosyal harcama yapılırsa o kadar başarılı sosyal politika göstergesine sahip olunacağı düşüncesi ise büyük bir yanılgı olmaktadır. Sosyal politikaların uygulanıp, belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için sosyal harcamalar gerçekleştirilmektedir. Sosyal harcamalar uzun yıllardan beri toplumsal refahın sağlanması ve gelirin adil şekilde dağılması adına önem arz etmektedir. Eğitime, sağlığa, emeklilik sistemlerine, güvenliğe, toplumsal eşitsizliklere vb. alanlara yapılan sosyal harcamalar neticesinde toplumda daha huzurlu ve daha sağlıklı pozitif bireyler yer almaktadır. Grafik 1'de Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2015-2018 yılları arasında GSYH içinde sosyal harcamalara ayırdıkları pay (%) gösterilmektedir.

Şekil 1: GSYH içinde sosyal harcamalara ayrılan pay (%)

Kaynak: SOCX veri tabanı (<https://www.compareyourcountry.org/social-expenditure>)

Geçmişten günümüze sosyal harcamalar ve sosyal politikalar arasındaki ilişki gelişen dünyada toplumların birbirinden refah seviyesi bakımından ayrılmasında etkili bir yol gösterici olmuştur. Nakit faydası, aynı mal, hizmet tedariki, sosyal amaçlı vergi indirimleri gibi yollarla yapılan sosyal harcamalar, toplumdaki yaşam memnuniyetinin sağlanması için sosyal politika göstergelerinde olumlu geri dönüşlere sebep olacaktır. Refah devleti, doğru sosyal politikalar izleyerek yaşamın bireysel veya öznel yönleri üzerindeki görünür sonuçlarını geliştirmek için sosyal harcamalar gerçekleştirmektedir. Bu, doğru sosyal politikaların oluşturulması ve kapsamlı bir sosyal bilimsel literatürün ortaya çıkmasıyla mümkündür.

Bu çalışmada, devletler tarafından yapılan sosyal harcamalar ile ülkelerin sosyal politika göstergeleri arasındaki ilişki AB üyesi ülkeler ve Türkiye açısından incelenerek, sosyal harcamaların sosyal politika göstergeleri üzerindeki etkisinin araştırılmasının literatüre özgün bir katkı sağlaması hedeflenmiştir. Sosyal harcamalar ile sosyal politika göstergeleri arasındaki ilişki korelasyon analizi

kullanılarak ve sosyal politika göstergelerini belirleyen faktörlerin etkisi de çoklu regresyon analizi kullanılarak incelenmiştir.

2. Literatür

Refah devletinin sosyal harcamaları ifade eden boyutu ve ekonomik etkinlik arasındaki ilişki, refah devleti literatüründe veya politika uygulamalarında tartışılan önemli bir konudur. Castles ve Dowrick (1990), genel kamu harcamalarını ekonomik açıdan değerlendiren on sekiz OECD ülkesinin verisi ile 1985 dönemini kapsayan bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışma sonuçlarına göre, kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi azaltacağı hipotezini reddederek sosyal harcamaların ekonomik büyümeyi besleyeceği öne sürülmektedir. Avrupa ülkelerinde görülen refah devleti modelleri içinde, 1980'lerde pek çok tasarruf tedbiri alınmış olmasına rağmen, toplam sosyal harcamalar hem reel hem de GSYH'nin bir yüzdesi olarak artmaya devam etmiştir. Yılmaz (2006) çalışmasında, her ne kadar pek çok ülkede hastalık, yaşlılık, işsizlik ve sosyal yardım amaçlı ödemelerde kesintiler yapılmış olsa da toplam sosyal harcamaların bütçedeki artışının engellenemediğini ve bütün Avrupa ülkelerinde bütçe açıklarının yükseldiğini anlatmıştır. Zwiars ve Koster (2015), sosyal harcamaların kentsel ve kentsel olmayan yoksulluk üzerindeki etkisini araştırarak refah devleti araştırmalarını kentsel eşitsizlik araştırmalarıyla ilişkilendirmişlerdir. Araştırmalarında lojistik regresyon analizi yönteminden faydalanarak sosyal harcamaların etkilerinin ülkeler arasında eşit dağılmadığını göstermişlerdir. Patek ve Radcliff (2008) tarafından refah politikalarının daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesiyle birlikte, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi temel toplumsal ihtiyaçların meta olmaktan çıkarılması ve sosyal ücret göstergelerinin yaşam doyumu üzerinde güçlü pozitif bir etki bıraktığı anlaşılmıştır. Ouweneel (2002), işsizlik parası yardımlarının refah üzerindeki güçlü ve olumsuz etkisini bulmuştur. Svensson (2005)'in çalışmasına göre; devletin büyüklüğü, gelir dağılımında düşük gelirli insanlar için refah üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır. Analizde kamu kaynaklarının etkin kullanımı ile ilgili iki faktör olduğunu göstermiştir. İlki, kamu makamının özel kazanç için kötüye kullanılması olarak tanımlanan yolsuzluktur. Diğeri, harcamaların ademi merkezîyetçiliğinin, hükümetin büyüklüğü ile refahı arasındaki ilişkide rol oynamasıdır. Paulo Silva Lopes (2002); devletlerin yapmış olduğu sosyal harcamaların halkın refah ve sosyal yönlerden istenen seviyeye ulaşmasında doğrudan gözlenebilir bir sonucu olmadığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda, çalışmada genç nüfusa yönelik sosyal yardım ve fırsat eşitliğini ön plana alan çalışmaların birbirini takip eden dönemler içerisinde etkisini gösterebileceği ve bunun bir süreç olduğu dile getirilmiştir. Turan vd. (2016) sosyal politika modelinin oluşumunun uzun süreli bir deneyime dayandığına atıfta bulunmuş ve sosyal hizmetlerin artırılması ve erişimin genişletilmesinin politikadan çok uygulanma sürecine bağlı olduğunu vurgulamışlardır. Yine benzer olarak, istikrarlı modellerde başarı sağlanırken sürekli değişime uğrayan

modellerin verimlilikte düşük olduğu değerlendirilmiştir. Wolf (2009) ülkelerin sosyal harcamalarında nüfus artışına dikkat çekmiş ve farklı devlet politikalarının sosyal refah düzeyindeki etkilerini anlatmıştır. Farklılık gösteren politikaların olumsuz etkileri anlatılmış ve olumsuz sonuçlar sergilenmiştir. Haile ve Niño-Zarazúa (2018) gelişmekte olan dünyada hüküm süren ve devletin sosyal harcamalarında gözle görülür şekilde artış durumlarında bile, sanayileşmiş ülkelerde gözlenen seviyelere yaklaşmak için yıllarca sürebilen insani gelişme başarılarındaki önemli boşluklara dikkat çekmektedir. Bulguları hükümetlerin sosyal sektörlere yaptığı harcamaların, daha az gelişmiş demokratik kurumlara sahip ülkelerde daha az etkili olsa bile toplumların refahını artırabileceğine işaret eden çalışmaları desteklemektedir. Lopes (2002) yaptığı çalışmada, Sahra Altı ülkelerindeki sosyal göstergelerdeki eğilimleri ve bunların en yaygın kullanılan ölçeklendirilmiş devletin sosyal harcama ölçütleriyle ilişkisini analiz etmiştir. Ülkeler arası istatistiksel analiz sonucunda hem kişi başına hem de GSYH'nın bir payı olarak sosyal harcamaların sosyal politika çıktılarıyla bir ilgisi olduğu, ancak sosyal harcamaların bütçe tahsislerindeki payını göstermediği elde edilmiştir. Berkay (2013) çalışmasında ülkelerde oluşan sosyal devlet harcamalarının önemli bir gelişme izlediğini belirterek, son zamanlarda sosyal harcamaların içindeki sosyal güvenlik harcamalarının boyutunun gelişimini irdelemektedir. Şenkal ve Saripek (2007) çalışmalarında krizler ve ekonomik durgunlukların Avrupa devletlerinde değişikliklere sebep olduğunu özellikle 1980'den sonraki yıllarda uygulanan sosyal politika hizmetlerinin yoğun kurullarla yürütüldüğü ve kamuda kısıtlamalar yapıldığı üzerinde durmuşlardır. Özdemir (2007) çalışmasında refah, devletin refahı, sosyal politika gibi kavramların tanımlamalarını yaparak oluşum sürecine değinmiş ve devletin müdahale eden konumunda olması gerektiğini savunmuştur. Kesgin (2012) çalışmasında yerel yönetimlerin yoksulluk üzerinde çalışmalarının günümüzde giderek daha fazla yoğunluk kazandığını, Türkiye'de ise sosyal yardım, sosyal konut, sosyal belediyeçilik, sosyal hizmet gibi ifadelerle bu noktaya önem verildiği üzerinde durulmuştur. Koçak ve Tiryaki (2011) çalışmalarında refah devletinin oluşumunu ve gelişimini incelemiş sonrasında gelişmiş ülkelerin ve Türkiye'nin sağlık harcamaları yönünden karşılaştırmasını ele almışlardır. Temelli (2003) çalışmasında ülkemizde sosyal harcamaların bütçenin ne kadarında yer aldığını ve bu durumun sosyo-ekonomik yaşama etkisini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sosyal harcamaların azaldığına faiz ödemelerinin artış gösterdiğini tespit etmiştir. Özdemir (2010) çalışmasında son yıllarda devletin ekonomi içindeki müdahalesinin arttığını buna bağlı olarak harcamaların artış gösterdiğini ve küreselleşme ile birlikte sosyal devlet anlayışında da belirgin bir artış olduğunu anlatmıştır. Fakat artan harcamaların artarak devleti ekonomik olarak zorladığı üzerinde durmuştur. Yolcuoğlu (2012) çalışmasında sosyal politika kavramından yararlanarak Türkiye'de sosyal politikaya bakış açısı geliştirmiş ve sosyal politika ile sosyal hizmetin uygulamalarla geliştirilmesi üzerine dikkat çekmiştir. Literatürde yapılan çalışmalar sosyal harcamalar ve bu harcamaları belirleyen

unsurlar üzerine odaklanmıştır. Ancak sosyal harcamalar ile sosyal politikaların çıktıları arasındaki ilişkinin yönünü ve boyutunu analiz eden çalışma sayısı sınırlıdır.

3. Materyal ve Metot

Çalışmamızda, AB ülkelerinde ve Türkiye’de uygulanan sosyal politikalar ile sosyal harcamalar arasındaki ilişkinin araştırılması için korelasyon, basit doğrusal regresyon ve çoklu regresyon analizleri kullanılmıştır.

3.1. Korelasyon

İki değişken arasındaki ilişkinin yönü ve derecesinin belirlenmesi korelasyon ile mümkündür. İki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin derecesi “r” simgesiyle gösterilen korelasyon katsayısı ile ölçülür. Korelasyon katsayısı iki değişkenin değişimlerinde, ne dereceye kadar uygunluk olduğunu belirler. Fakat, hiçbir şekilde neden sonuç ilişkisi kurmaz. Korelasyon katsayısı, değişkenler arası ilişki kuvvetlendikçe r’e ve ilişki azaldıkça 0’a yakınsamaktadır (Yüzer, 2009). Korelasyon katsayısı Eşitlik 3.1’de gösterilmektedir.

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n x_i y_i}{\sqrt{\sum_{i=1}^n x_i^2 \sum_{i=1}^n y_i^2}} = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}} \quad (3.1)$$

3.2. Basit Doğrusal Regresyon ve Çoklu Regresyon

Değişken niceliklerin bulunduğu her türlü sistemde, bazı değişkenlerin diğer değişkenler üzerindeki etkilerini incelemek gerekmektedir. Regresyon analizi, değişkenler arasındaki işlevsel ilişkilerin araştırılması için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Regresyon analizi yardımıyla açıklayıcı değişkenlerin yani bağımsız değişkenlerin çeşitli değerlerine karşılık açıklanan değişkenin yani bağımlı değişkenin ulaşacağı değer tahmin edilir. Bir bağımsız değişkenin kullanıldığı regresyon analizine basit doğrusal regresyon analizi ve iki ve ikiden fazla bağımsız değişkenin kullanıldığı regresyon analizlerine de çoklu doğrusal regresyon analizi denilmektedir (Tanrıverdi, 2018:134).

Basit doğrusal regresyon analizi, bağımlı değişken ile tek bir bağımsız değişken arasındaki doğrusal ilişkinin derecesini ve bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin hesaplanmasında kullanılır. Basit doğrusal regresyon analizinde bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişki Eşitlik 3.2 ile ifade edilmektedir.

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + \varepsilon_i \quad (3.2)$$

Burada, Y_i değişkeni bağımlı değişkeni ifade etmektedir. β_0 değişkeni regresyon doğrusunun kesişim değerini (anakütle modelinin katsayıları), β_1 değişkeni regresyon doğrusunun eğimini ve X değişkeni d; bağımsız değişkeni göstermektedir. ε_i ise rassal hata terimidir.

Basit doğrusal regresyonda, bağımlı değişken tek bir bağımsız değişken tarafından etkileniyorken çoklu regresyon analizinde, birden çok bağımsız değişken tarafından etkilenmektedir. Bağımlı değişken ile $k - 1$ sayıda bağımsız değişken arasındaki çoklu regresyon ilişkisi genel olarak, $Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_{1i} + \beta_2 X_{2i} + \dots + \beta_k X_{ki} + \varepsilon_i$ eşitliği ile gösterilir. Bu ilişkide, bağımlı değişken $k - 1$ tane bağımsız değişkenin doğrusal bir bileşimidir. Çoklu regresyon modelinde β_0 regresyon sabitidir. Yani X'ler o'a eşit olduğunda Y'nin değerini verir ve regresyon doğrusunun Y eksenini kestiği noktayı gösterir. $\beta_1, \beta_2, \dots, \beta_k$ 'lar kısmi regresyon parametreleridir. İlgili bağımsız değişkenlerin Y üzerindeki kısmi etkilerini gösterirler (Tarı, 2010:65).

3.3. Veri Seti

Bu çalışmada sosyal harcamalar ile sosyal politika arasındaki ilişkiyi araştırmak için iki temel veri setinden faydalanılmıştır. Sosyal harcamalar ile ilgili veriler, sosyal politika istatistiklerini toplamak için OECD tarafından geliştirilen Sosyal Harcama Veritabanından (SOCX) elde edilmiştir. SOCX, program düzeyinde kamu ve (zorunlu ve gönüllü) özel sosyal harcamalar ve ayrıca net sosyal harcama göstergeleri hakkında güvenilir ve uluslararası olarak karşılaştırılabilir istatistiklere sahiptir. Sosyal politika ile ilgili veriler, BertelsmannStiftung tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Yönetim Göstergeleridir (SGI). SGI projesi, günlük politika oluşturma çalışmaları için geçerli pratik bilgiler sağlamak amacıyla kanıta dayalı analiz kullanan bir izleme aracıdır. SGI projesi kapsamında, Avrupa Birliği devletlerinin ve Türkiye'nin sosyal politika göstergelerini de içeren çapraz ülke karşılaştırmaları yapılmıştır. Güçlü ve zayıf yönlerin yapıldığı uluslararası bu karşılaştırma, öğrenme süreçlerini aktif hale getirirken, aynı zamanda karar vericiler ve halk için hayati reformlara da dikkat çekmektedir.

Sürdürülebilir yönetim göstergesi "Sosyal politikalar eşit ve adil bir toplumu sağlar mı?" sorusunun cevabını yedi tane ana gösterge ve her bir ana göstergenin altında yer alan alt göstergeleri kapsayacak şekilde açıklamaktadır. Ana göstergeler eğitim, sosyal içerme, sağlık, aileler, bütünleşme, güvenli yaşam ve küresel eşitsizliklerden oluşmaktadır. Sosyal politika göstergeleri, SGI anketinde Eğitim (P7), Sosyal İçerme (P8), Sağlık (P9), Aileler (P10), Emeklilik Maaşları (P11), Bütünleşme (P12), Güvenli Yaşam (P13) ve Küresel Eşitsizlikler (P14) şeklinde kodlanmıştır. Eğitim politikası (P7_1), sosyal içerme politikası (P8_1), sağlık politikası (P9_1), aileler politikası (P10_1), emeklilik maaşları politikası (P11_1), bütünleşme politikası (P12_1), güvenli yaşam politikası (P13_1) ve küresel eşitsizlikler politikası (P14_1) her faktöre ait nitel olarak belirtilen kategorik politika değişkenleridir.

Değişken sayısının gözlem sayısından fazla olması ve nitel ile nicel değişkenlerin analizinde karşılaşılan zorluklardan dolayı nitel değişkenler analize dahil edilmemiştir. Kişi başına düşen sosyal harcama verisi sadece 2015

yılı için Polonya hariç diğer ülkeler için mevcuttur. Bulgaristan, Hırvatistan, Güney Kıbrıs, Malta ve Romanya'ya ait veriler tüm yıllar için eksik olduğundan bu ülkeler analize dahil edilmemiştir. Yapılan analizlerde IBM SPSS Statistics 23 paket programı kullanılmıştır.

3.4. Bulgular

Çalışmada ilk olarak sosyal harcamalar ile sosyal politika arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu amaçla OECD sosyal harcama veri tabanından elde edilen sosyal harcamalarının GSYH'daki payı ile BertelsmannStiftung SGI tarafından elde edilen sosyal politika anket puanları kullanılmıştır. Bu aşamada, modele dahil edilecek değişkenler ile model kurulup test edilmeden önce sosyal politika ve sosyal harcamalar değişkenlerinin normal dağılıma sahip olduğu varsayımı test edilecektir. Regresyon analizinin ilk varsayımlarından biri olan bağımlı değişkenin normalliğinin sınanması gözlem sayımız 50'den küçük olduğu için Shapiro Wilk testi ile yapılmıştır.

H_0 : Veriler normal dağılıma uygundur.

H_1 : Veriler normal dağılıma uygun değildir.

Tablo 1: Normallik Testi

Yıl	Değişken	Test istatistiği	p
2018	Sosyal Harcamalar	0,974	0,754
	Sosyal Politikalar	0,989	0,994
2017	Sosyal Harcamalar	0,978	0,858
	Sosyal Politikalar	0,968	0,622
2016	Sosyal Harcamalar	0,975	0,794
	Sosyal Politikalar	0,960	0,434
2015	Sosyal Harcamalar	0,971	0,702
	Sosyal Politikalar	0,954	0,358

2015, 2016, 2017 ve 2018 yıllarına ait sosyal harcamalar ve sosyal politikalar için p değerleri ve test istatistikleri Tablo 1'de gösterilmektedir. Testte sosyal harcamalar ve sosyal politikalar için tüm yıllarda p değeri anlamlılık düzeyinden (0.05) yüksek çıktığı için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Dolayısıyla veriler normal dağılıma uygundur.

Tablo 2: Sosyal politika ve sosyal harcamalar arasında 2015 yılına ait korelasyon

	Sosyal politika	Sosyal harcamalar
Sosyal politika	1	0,345*
Sosyal harcamalar	0,345*	1

*p<0.05

Tablo 3: Sosyal politika ve sosyal harcamalar arasında 2016 yılına ait korelasyon

	Sosyal politika	Sosyal harcamalar
Sosyal politika	1	0,326*
Sosyal harcamalar	0,326*	1

*p<0.05

Tablo 4: Sosyal politika ve sosyal harcamalar arasında 2017 yılına ait korelasyon

	Sosyal politika	Sosyal harcamalar
Sosyal politika	1	0,371*
Sosyal harcamalar	0,371*	1

* p<0.05

Tablo 5: Sosyal politika ve sosyal harcamalar arasında 2018 yılına ait korelasyon

	Sosyal politika	Sosyal harcamalar
Sosyal politika	1	0,303*
Sosyal harcamalar	0,303*	1

*p<0.05

Çalışmada kullanılan sosyal harcamalar ile sosyal politika değişkenleri arasındaki korelasyon katsayısı 0.05 önem seviyelerinde, önem kontrolleri yapılarak 2018 yılına ait korelasyon matrisi Tablo 5’de, 2017 yılına ait korelasyon matrisi Tablo 4’de, 2016 yılına ait korelasyon matrisi Tablo 3’de ve 2015 yılına ait korelasyon matrisi Tablo 2’de verilmiştir. Kişi başına düşen sosyal harcamaların verisi sadece 2015 yılı için mevcut olduğundan 2015 yılı için ayrıca kişi başına düşen sosyal harcamalar ile sosyal politika arasındaki korelasyon katsayısına da bakılmıştır ve Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 2, 3, 4 ve 5’de, korelasyon değerlerine ait önem testleri sonucunda, incelenen değişkenler arasındaki ilişkiler istatistiki olarak önemli bulunmuş olup (p<0.05), 2015, 2016, 2017 ve 2018 yıllarında sosyal politika ve sosyal harcamalar arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 6: Sosyal politika ve kişi başına düşen sosyal harcamalar arasında 2015 yılına ait korelasyon

	Sosyal politika	Sosyal_pc
Sosyal politika	1	0,648*
Sosyal_pc	0,648*	1

* : $p < 0.05$

Tablo 6'da, korelasyon değerlerine ait önem testleri sonucunda, incelenen değişkenler arasındaki ilişkiler istatistiki olarak önemli bulunmuş olup ($p < 0.05$), 2015 yılında sosyal politika ve kişi başına düşen sosyal harcamalar arasında pozitif yönlü yükseğe yakın orta düzeyde (0.648) bir ilişki tespit edilmiştir.

Çalışmada öncelikle sosyal politika ve sosyal harcamalar arasındaki ilişki ortaya konularak yıllara göre sonuçlar ele alınmıştır. Kişi başına düşen sosyal harcamalar arttıkça ülkelerin sosyal politika göstergeleri de artmaktadır. Korelasyon analizlerine genel olarak bakıldığında, ülkelerin yapmış olduğu sosyal harcamaların GSYH içindeki payı arttıkça, sürdürülebilir yönetim göstergelerinden oluşan sosyal politika göstergeleri de artmaktadır.

Tablo 7: Sosyal politika ve sosyal harcamalar arasında 2018 yılına ait kısmi korelasyon

Kontrol Değişkeni	Sosyal politika	Sosyal harcamalar
gdp_pc	Sosyal politika	1
	Sosyal harcamalar	0,251*
		1

* : $p < 0.05$

Sosyal harcamalar ve sosyal politika üzerinde gdp_pc (ülke başına düşen milli gelir) değişkeninin etkisi olduğu düşünüldüğünden gdp_pc değişkeni kontrol değişkeni olarak ele alınıp her yıl için kısmi korelasyonlar hesaplanmıştır ve sırasıyla Tablo 7, Tablo 8, Tablo 9 ve Tablo 10'da gösterilmektedir. Ek olarak, kişi başına sosyal harcamalar ile sosyal politikalar arasındaki ilişki 2015 yılı için hesaplanmış ve Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 8: Sosyal politika ve sosyal harcamalar arasında 2017 yılına ait kısmi korelasyon

Kontrol Değişkeni	Sosyal politika	Sosyal harcamalar
gdp_pc	Sosyal politika	1
	Sosyal harcamalar	0,340*
		1

* : $p < 0.05$

2018 yılında sosyal politika ve sosyal harcamalar arasındaki korelasyon değeri 0,303 iken gdp_pc değişkeni sabit tutulduğunda korelasyon değerinin 0,251'e düştüğü Tablo 7'de görülmektedir. Ülke başına düşen milli gelir değişkeninin

etkisi ortadan kaldırıldıktan sonra sosyal politika ve sosyal harcamalar arasındaki gerçek ilişki %17 oranında azalmaktadır.

2017 yılında sosyal politika ve sosyal harcamalar arasındaki korelasyon değeri 0,371 iken gdp_pc değişkeni sabit tutulduğunda korelasyon değerinin 0,340'a düştüğü Tablo 8'de görülmektedir. Ülke başına düşen milli gelir değişkeninin etkisi ortadan kaldırıldıktan sonra sosyal politika ve sosyal harcamalar arasındaki gerçek ilişki %8 oranında azalmaktadır.

Tablo 9: Sosyal politika ve sosyal harcamalar arasında 2016 yılına ait kısmi korelasyon

Kontrol Değişkeni		Sosyal politika	Sosyal harcamalar
gdp_pc	Sosyal politika	1	0,244*
	Sosyal harcamalar	0,244*	1

* : p<0.05

2016 yılında sosyal politika ve sosyal harcamalar arasındaki korelasyon değeri 0,326 iken gdp_pc değişkeni sabit tutulduğunda korelasyon değerinin 0,244'e düştüğü Tablo 9'da görülmektedir. Ülke başına düşen milli gelir değişkeninin etkisi ortadan kaldırıldıktan sonra sosyal politika ve sosyal harcamalar arasındaki gerçek ilişki %25 oranında azalmaktadır.

Tablo 10: Sosyal politika ve sosyal harcamalar arasında 2015 yılına ait kısmi korelasyon

Kontrol Değişkeni		Sosyal politika	Sosyal harcamalar
gdp_pc	Sosyal politika	1	0,241*
	Sosyal harcamalar	0,241*	1

* : p<0.05

2015 yılında sosyal politika ve sosyal harcamalar arasındaki korelasyon değeri 0,345 iken gdp_pc değişkeni sabit tutulduğunda korelasyon değerinin 0,241'e düştüğü Tablo 10'da görülmektedir. Ülke başına düşen milli gelir değişkeninin etkisi ortadan kaldırıldıktan sonra sosyal politika ve sosyal harcamalar arasındaki gerçek ilişki %30 oranında azalmaktadır.

2015 yılında sosyal politika ve kişi başına düşen sosyal harcamalar arasındaki korelasyon değeri 0,648 iken gdp_pc değişkeni sabit tutulduğunda korelasyon değerinin 0,217'ye düştüğü Tablo 11'de görülmektedir. Ülke başına düşen milli gelir değişkeninin etkisi ortadan kaldırıldıktan sonra sosyal politika ve kişi başına düşen sosyal harcamalar arasındaki gerçek ilişki %66 oranında azalmaktadır.

Tablo 11: Sosyal politika ve kişi başına düşen sosyal harcamalar arasında 2015 yılına ait kısmi korelasyon

Kontrol Değişkeni	Sosyal politika	Sosyal_pc
gdp_pc	Sosyal politika	0,217*
	Sosyal_pc	1

* : $p < 0.05$

Ülke başına düşen milli gelir en önemli kalkınma göstergelerinden biridir. Milli geliri yüksek olan ülkelerin sosyal politikaları da gelişmiş düzeydedir. Dolayısıyla ülke başına düşen milli gelir etkisi ortadan kaldırılarak bakıldığında genel olarak, sosyal politika ile sosyal harcamalar arasındaki ve sosyal politika ile kişi başına düşen sosyal harcamalar arasındaki gerçek ilişkinin azaldığını söyleyebiliriz.

Çoklu doğrusal regresyon modellerinde sosyal politika değişkeni bağımlı değişken olarak alınmış ve sosyal politika göstergesini etkileyen alt göstergeler bağımsız değişken olarak alınarak regresyon analizleri yapılmıştır. Sosyal politika göstergesinde yer alan değişkenlerin etkisini araştırmak amacıyla çoklu regresyon modeli oluşturulmuştur. Bağımlı değişken olarak sosyal_politika ve bağımsız değişkenler olarak eğitim, sosyal içerme, sağlık, aileler, emeklilik, bütünleşme, güvenli yaşam ve küresel eşitsizlikler faktörlerinde yer alan alt faktörler alınmıştır. Belirlenen değişkenlere ait değerler kullanılarak IBM SPSS 23 Statistics programı ile yapılan regresyon analizinin sonuçları 2018 yılı için Tablo 12’de, 2017 yılı için Tablo 13’de, 2016 yılı için Tablo 14’de ve 2015 yılı için Tablo 15’de gösterilmektedir. Araştırmada, mevcut bağımsız değişkenleri, modelin açıklayıcılık gücüne göre eleme yaparak değişken sayımızı azaltabilmek ve aralarında doğrusal bağlantı olan değişkenleri eleyebilmek için step – wise (adımsal) regresyon yöntemi denenmiştir.

Tablo 12’de yaşam memnuniyetinin, 0 – 2 yaş arası çocuk bakımının ve 55- 64 yaş arası nüfusun istihdamının sosyal politika göstergesi üzerinde etkisi olduğu bulunmuştur. 2018 sonucu elde edilen regresyon modeline göre, diğer göstergeler sabit tutulduğunda yaşam memnuniyeti %1 arttırıldığında sosyal politika göstergesi %48 artmaktadır. 55 – 64 yaş arası nüfusun istihdamı %1 arttığında, sosyal politika göstergesi %3 artmaktadır ve son olarak resmi çocuk bakımına kayıtlı 0 – 2 yaş arası çocukların payı %1 arttığında sosyal politika göstergesi %1 artmaktadır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama oranını ifade eden R^2 değeri 0,816 ve modelin anlamlılığını belirten F testi 29,579 olarak bulunmuştur. Regresyon analizi ile seçilen üç değişkenin ($p < 0,05$) yapılan testler sonucunda önemli olduğu belirlenmiştir. Regresyon modelinde sosyal politikanın %81,6’sının alt göstergeler tarafından açıklandığı ve modelin geçerli ($p < 0.05$) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12: 2018 yılı için regresyon analizi sonuçları

Bağımlı Değişken: Sosyal politika	Regresyon Analizi				
	Açıklayıcı Değişkenler	Beta	Z-Beta	Std. hata	t-istatistiği
P8_6	0,482	0,398	0,148	3,257	0,004
P11_2	0,039	0,466	0,009	4,246	0,000
P10_2	0,013	0,266	0,006	2,342	0,030
Sabit	0,685	-	0,820	0,836	0,413
R ₂	0,816				
Düz.R ₂	0,788				
F-istatistiği	29,579				
N	23				
p	0,000				

2017 sonucuna göre, Tablo 13'de yaşam memnuniyetinin, mevcut sağlık harcamalarının, 25 - 64 yaş arası en az üniversite mezunu nüfusun, okul öncesi eğitime yapılan kamu harcamalarının GSYH içindeki payının ve polise güven duyan insanların sosyal politika üzerinde etkisi olduğu görülmektedir.

Tablo 13: 2017 yılı için regresyon analizi sonuçları

Bağımlı Değişken: Sosyal politika	Regresyon Analizi				
	Açıklayıcı Değişkenler	Beta	Z-Beta	Std. hata	t-istatistiği
P8_6	0,255	0,207	0,131	1,944	0,068
P9_2	0,275	0,268	0,079	3,492	0,003
P7_3	0,044	0,403	0,010	4,565	0,000
P13_4	0,044	0,379	0,010	4,256	0,000
P7_6	0,705	0,243	0,232	3,042	0,007
Sabit	-1,217	-	0,690	-1,763	0,095
R ₂	0,903				
Düz.R ₂	0,876				
F-istatistiği	33,358				
N	23				
p	0,000				

2017 yılında elde edilen regresyon modeline göre, diğer göstergeler sabit tutulduğunda, yaşam memnuniyeti %1 arttığında sosyal politika göstergesi %25 artmaktadır. Mevcut sağlık harcamaları %1 arttığında, sosyal politika göstergesi %27 artmaktadır. Okul öncesi eğitime yapılan kamu harcamalarının GSYH içindeki payı %1 arttığında sosyal politika göstergesi %70 artmaktadır. 25 – 64 yaş arası üniversite mezunu olan nüfusun payı ve polise duyulan güven %1 arttığında, sosyal politika göstergesi %4 oranında artmaktadır.

Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama oranını ifade eden R₂ değeri 0,903 ve modelin anlamlılığını belirten F testi 33,358 olarak bulunmuştur. Regresyon analizi ile seçilen beş değişkenin (p<0,05) yapılan testler sonucunda önemli olduğu belirlenmiştir. Regresyon modelinde sosyal politikanın %90,3'ünün alt göstergeler tarafından açıklandığı ve modelin geçerli (p<0.05) olduğu tespit edilmiştir.

2016 sonucuna göre, Tablo 14'de yaşam memnuniyetinin, 25 – 64 yaş arası en az üniversite mezunu olan nüfusun payının, mevcut sağlık harcamalarının payının, 20 – 24 yaş arası hem okumayan hem de çalışmayan nüfusun payının ve ulusal parlamentodaki kadınların koltuk sayısının oranının sosyal politika üzerinde etkisi olduğu görülmektedir. 2016 yılında elde edilen regresyon modeline göre, diğer göstergeler sabit tutulduğunda, yaşam memnuniyeti %1 arttığında, sosyal politika göstergesi %37 artmaktadır. 25 – 64 yaş arası en az üniversite mezunu olan nüfusun payı %1 arttığında sosyal politika göstergesi %3 artmaktadır.

Tablo 14: 2016 yılı için regresyon analizi sonuçları

Bağımlı Değişken: Sosyal politika	Regresyon Analizi				
	Açıklayıcı Değişkenler	Beta	Z-Beta	Std. hata	t-istatistiği
P8_6	0,379	0,321	0,134	2,832	0,011
P7_3	0,036	0,315	0,011	3,278	0,004
P9_2	0,242	0,255	0,077	3,162	0,005
P8_3	-0,031	-0,224	0,013	-2,381	0,029
P8_5	0,020	0,205	0,009	2,251	0,037
Sabit	1,942	-	0,823	2,361	0,030
R ₂	0,900				
Düz.R ₂	0,872				
F-istatistiği	32,471				
N	23				
p	0,000				

Mevcut sağlık harcamalarının payı %1 arttığında sosyal politika göstergesi %24 artmaktadır. 20 – 24 yaş arası hem okumayan hem de çalışmayan nüfusun payı %1 arttığında sosyal politika göstergesi %3 azalmaktadır ve ulusal meclisteki kadınların koltuk sayısının oranı %1 arttığında sosyal politika göstergesi %2 artmaktadır.

Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama oranını ifade eden R₂ değeri 0,900 ve modelin anlamlılığını belirten F testi 32,471 olarak bulunmuştur. Regresyon analizi ile seçilen üç değişkenin (p<0,05) yapılan testler sonucunda önemli olduğu belirlenmiştir. Regresyon modelinde sosyal politikanın %90,0'ünün alt göstergeler tarafından açıklandığı ve modelin geçerli (p<0,05) olduğu tespit edilmiştir.

2015 sonucuna göre, Tablo 15'de yaşam memnuniyetinin, 55 – 64 yaş arası nüfusun istihdamının ve 25 – 64 yaş arası en az üniversite mezunu olan nüfusun payının sosyal politika üzerinde etkisi olduğu görülmektedir. 2015 yılında elde edilen regresyon modeline göre, diğer göstergeler sabit tutulduğunda, yaşam memnuniyeti %1 arttığında sosyal politika göstergesi %58 artmaktadır. 55 – 64 yaş arası nüfusun istihdamı %1 arttığında sosyal politika göstergesi %2 artmaktadır ve son olarak 25 – 64 yaş arası en az üniversite mezunu olan nüfusun payı %1 arttığında sosyal politika göstergesi %3 artmaktadır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama oranını ifade eden R₂ değeri 0,896 ve modelin anlamlılığını belirten F testi 54,515 olarak bulunmuştur. Regresyon analizi ile seçilen üç değişkenin (p<0,05) yapılan testler sonucunda önemli olduğu belirlenmiştir. Regresyon modelinde sosyal politikanın %89,6'sının alt göstergeler tarafından açıklandığı ve modelin geçerli (p<0,05) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 15: 2015 yılı için regresyon analizi sonuçları

Bağımlı politika	Değişken: Sosyal	Regresyon Analizi				
Açıklayıcı Değişkenler	Beta	Z-Beta	Std. hata	t-istatistiği	p	
P8_6	0,587	0,576	0,096	6,139	0,000	
P11_2	0,025	0,278	0,008	3,172	0,005	
P7_3	0,032	0,282	0,011	3,084	0,006	
Sabit	0,187	-	0,496	0,377	0,710	
R ₂	0,896					
Düz.R ₂	0,879					
F-istatistiği	54,515					
N	23					
p	0,000					

4. Sonuç

AB üyesi ülkelerin ve Türkiye'nin farklı sosyal politikalara sahip olmalarına rağmen 2015-2018 yılları arasında sosyal politika göstergeleri ile sosyal harcamaları arasında pozitif yönlü orta düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yani, ülkelerin sosyal harcamaları arttıkça sosyal politika göstergelerinde az da olsa bir artış gerçekleşmektedir. Dolayısıyla devlet tarafından yapılan sosyal harcamaların sosyal refah düzeyinde yüksek seviyeye ulaşmada doğrudan etkili olmadığı belirlenmiştir. Örneğin AB ülkeleri arasında sosyal harcamalara GSYH içinde en yüksek pay ayıran ülke olan Fransa, daha düşük pay ayıran (Finlandiya, Danimarka, Estonya vd.) ülkelerin sosyal politika puanına ulaşmamaktadır. Kişi başına düşen sosyal harcamalar ile sosyal politika göstergeleri arasında pozitif yönlü yükseğe yakın ilişki bulunmuştur. Ülkelerin vatandaşlarına yapmış olduğu bireysel bazda harcama miktarını arttırmasının sosyal politika gösterge puanlarına fazlasıyla olumlu yansıdığı anlaşılmaktadır. Analiz yapılan yıllara göre, halkın yaşam memnuniyeti ile ülkelerin sosyal politika puanları yüksek oranda ilişkilidir. Sosyal politika göstergelerini etkileyen faktörlere baktığımızda incelediğimiz yıllar itibarıyla diğer göstergeler sabit tutulduğunda yaşam memnuniyetine yapılan %1 oranında sosyal harcamanın sosyal politika göstergelerine %25-%58 aralığındaki oranlarda etki ettiği görülmektedir. Diğer yandan sağlık alanında yapılan %1'lik sosyal harcama miktarının %24-%27 aralığında sosyal politika göstergelerini etkilediği bununla birlikte okul öncesi eğitime yapılan %1'lik harcamanın da sosyal politika göstergelerini %70 oranında arttırdığı belirlenmiştir. Sonuç olarak, ülkelerin sosyal harcamalarını toplumun yaşam memnuniyeti, sağlığı ve toplumdaki okul öncesi bireylere yönelik olarak gerçekleştirmesinin sosyal politikalarında başarıya ulaşmasında etkili alanlar olduğu görülmektedir.

Kaynakça

- Adema, W. (2001): Net Social Expenditure; 2nd Edition', OECD Labour Market and Social Policy Occasional Paper 52, August 2001, Ref JT0011869, Paris: OECD
- Berkay, F. (2013). 1980-2010 Döneminde Sosyal Refah Devleti Çerçevesinde Türkiye'de Sosyal Güvenlik Harcamalarının Gelişimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 4 (9), 1-20.
- Buğra, A., & Keyder Ç. (2015) *Sosyal Politika Yazıları*, İletişim Yayını, İstanbul.
- Castles, F. G., & Dowrick, S. (1990). The impact of government spending levels on medium-term economic growth in the OECD. 1960-85. *Journal of Theoretical Politics*, 2(2), 173-204.
- Haile, F., & Niño-Zarazúa, M. (2018). Does Social Spending Improve Welfare in Low-income and Middle-income Countries?. *Journal of International Development*, 30(3), 367-398.
- Gümüştekin, S. (2019). *Türkiye'de ve Avrupa Birliği'nde Sosyal Harcamaların İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi SBE.
- Kesgin, B. (2012). Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 169- 180.
- Koçak, O., & Tiryaki, D. (2011). Sosyal Devlet Anlayışında Sağlık Politikalarının Önemi ve Sağlıkta Dönüşüm Programının Değerlendirilmesi: Yalova Örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (19), 55-88.
- Lopes, P. S. (2002). A Comparative Analysis of Government Social Spending Indicators and Their Correlation with Social Outcomes in Sub-Saharan, Africa (No. 2002-2176). *International Monetary Fund*.
- Metin, O. (2011). *Sosyal politika açısından AKP dönemi: sosyal yardım alanında yaşananlar*. *Çalışma ve Toplum*, 1(28), 179-200.
- OECD Society at a Glance, (2007), D. S. E., Unemployed, N. E. E. T., & Inactive, N. E. E. T.
- Ouweneel, P. (2002). Social Security and Well-being of the Unemployed in 42 Nations. *Journal of Happiness Studies*, 3(2), 167-192.
- Özdemir, S. (2007). Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Özdemir, S. (2010). Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50, 153-204.

- Pacek, A., & Radcliff, B. (2008). Assessing the Welfare State: The Politics of Happiness. *Perspectives on Politics*, 6(2), 267-277.
- Svensson, J. (2005). Eight Questions about Corruption. *Journal of economic perspectives*, 19(3), 19-42.
- Şenkal, A., & Sariipek, D., B. (2007). Avrupa Birliği'nin Karşılaştırmalı Refah Modelleri ve Sosyal Politikada Devletin Değişen Rolü. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (2), 146-175.
- Tarı, R. (2010). *Ekonometri*. Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Tanrıverdi, İlyas (2018). *Anfıs Ve Regresyon Analizi İle Enflasyon Tahmini Ve Karşılaştırması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Temelli, S. (2003). Türkiye'de Sosyal Harcamaların Gelişimi. *Eğitim Bilim Toplum*, 1(4), 34-45.
- Turan, E., Aydilek, E., & Şen, A. T. (2016). Avrupa Sosyal Modeli Ve Türkiye'deki Sosyal Politikaların Tarihsel Bağlamda Karşılaştırmalı Analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (11), 1-17.
- Türkoğlu, İ. (2013). Sosyal devlet bağlamında Türkiye'de sosyal yardım ve sosyal güvenlik. *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)*, 8(3), 275-305.
- Yılmaz, Gülay Akgül (2006). *OECD Ülkeleri ve Türkiye'de Sosyal Devlet ve Sosyal Harcamalar*. Arıkan Yayınları, İstanbul.
- Yolcuoğlu, G. (2012). Türkiye'de Sosyal Politika Ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi. *Journal of Society & Social Work*, 23(2).
- Yüzer, A. F. (2009). *İstatistik* (Vol. 1448). Anadolu Üniversitesi.
- World Health Organization (2017). Turkey: WHO Statistical Profile, Geneva.
- Wolf, E.N. (2009). *Poverty and Income Distribution, Second Edition*, Wiley and Blacwell, West Sussex
- Zwiers, M., & Koster, F. (2015). The Local Structure of the Welfare State: Uneven Effects of Social Spending on Poverty within Countries. *Urban Studies*, 52(1), 87-102.

Foster Family Services in Turkey with a Legal Approach

Sevgi IŞIK EROL

Sevgi.isik@windowslive.com

Batman University

orcid.org/0000-001-9925-1704

JEL Code: H55, J13, J18

Received: 25.02.2020

Revised: 25.02.2020

Accepted: 29.02.2020

Available Online: 20.03.2020

To cite this document

Işık Erol, S. (2020). Foster Family Services in Turkey with a Legal Approach. *Equinox, Journal of Economics, Business & Political Studies*, 7 (1), 43-63

Abstract

Since the first years of history, the provision of care services for children in need of protection is one of the most important issues of social policy. The care and protection of children in need of protection is primarily the responsibility of their own family. However, in case the family of parents cannot fulfill this task against the child, this task belongs to the state as a requirement of being a social law state. The state performs this task through institutional maintenance-based methods. One of the alternative care services that enable children under institution care to grow in a will not look for the family environment is foster family. The purpose of this study, which is considered in a theoretical framework, is to consider "foster family service" implemented in our country within a legal framework. In foster family service, children in scope institutional care are given to another self-family until their family conditions improve. Therefore, foster family service is a significant application for the healthy development of children in need of protection.

Keywords: Foster Family, Child in Need of Protection, Regulation on Foster Family, Institution Care, Child.

Hukuki Bir Yaklaşımla Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmeti

Öz

Tarihin ilk yıllarından bu yana, korunmaya muhtaç çocuklar için bakım hizmetlerinin sağlanması sosyal politikanın en önemli konularından biridir. Korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve korunması öncelikle öz ailesinin mesuliyetindedir. Ancak öz ailesinin çocuğa karşı bu görevi yerine getirememesi durumunda, bu görev sosyal hukuk devleti olmanın bir gereği olarak devlete aittir. Devlet bu görevi kurum bakım temelli yöntemlerle gerçekleştirir. Kurum bakımı altındaki çocukların aile ortamını aramayacak şekilde büyümelerini sağlayan alternatif bakım hizmetlerinden biri koruyucu ailedir. Teorik çerçevede ele alınan bu çalışmanın amacı, ülkemizde uygulanan "koruyucu aile hizmetini" yasal çerçevede ele almaktır. Koruyucu aile hizmetinde, kurumsal bakım kapsamındaki çocuklar, öz-ailesinin koşulları iyileşene kadar başka bir aileye verilir. Bu nedenle koruyucu aile hizmeti, korunmaya muhtaç çocukların sağlıklı gelişimi için son derece önemli bir uygulamadır.

Anahtar Kelimeler: Koruyucu Aile, Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk, Koruyucu Aile Yönetmeliği, Kurum Bakımı, Çocuk.

1. Giriş

Sosyal politika, toplumun korunmaya ihtiyacı olan kesimlerin, toplumsal yaşamla bütünleşmesini sağlayan en etkili politikalardan birisini meydana getirir. Bilindiği gibi korunmaya ihtiyacı olan kesimlerin başında da çocuklar gelir. Esasen çocukların refahı açısından öncelikle çocuğun öz ailesi yanında büyüüp gelişmesi istenirken, hiçbir çocuğun korunma altına alınması istenilen bir durum değildir. Ancak öz ailenin maddi ve manevi nedenlerle gereksinimlerini karşılayamadığı çocuklar özünde korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar olup; söz konusu bu çocukların korunması yasal çerçevede ve sosyal devlet olmanın gereği olarak devlet tarafından sağlanır.

Devlet korunması altına alınan çocuklara verilen hizmetlerin kalitesi, her devletin sosyo-ekonomik gelişmişliğine göre ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilir. Öte yandan son yıllarda yaşanan sosyal, kültürel ve ekonomik değişim-gelişim sürecine bağlı olarak olumsuzlukları görülen hizmet modellerinin yerlerine, çocuk refahını artıracak yeni hizmet modelleri geliştirilmiştir. Bu bağlamda dünyada olduğu gibi ülkemizde de kurum bakım temelli hizmet modellerine alternatif olabilecek aile bakım temelli hizmet modelleri geliştirilmiştir.

Nitekim kurum bakım temelli hizmet modellerinde çocukların genellikle temel fizyolojik gereksinimlerine ağırlık verilir. Bu bakım modelinde çocuğun maddi ihtiyaçları karşılanırken, duygusal ihtiyaçlarının giderilmesi bir aile ortamına göre eksik kalabilir. Oysaki korunma ihtiyacı içindeki çocukların sağlıklı gelişebilmeleri için maddi ihtiyaçlarının giderilmesinin yanında öncelikle kendilerini sevecek, koruyacak, destekleyecek, güven verecek maddi-manevi ihtiyaçlarını giderecek sıcak bir aile ortamına da ihtiyaçları vardır. Ancak bu şekilde çocuk kendine güvenen, toplumla bütünleşen sağlıklı ve bağımsız birer birey haline gelebilir. Bu nedenle hem çocuklara ihtiyaç duydukları aile ortamını sağlayacak hem de onların yaşam kalitelerini arttıracak önemli bir hizmetin adıdır “koruyucu aile hizmeti”.

Söz konusu önemi nedeniyle bu çalışmada, ülkemizde çocuk koruma sistemi içerisinde önemli bir yere sahip olan koruyucu aile hizmeti “Koruyucu Aile Yönetmeliği” çerçevesinde incelenecektir. Bu bağlamda öncelikle “koruyucu aile kavramı ve modelleri” hakkında genel bir bilgi verildikten sonra, koruyucu ailenin “kısa tarihçesine” değinilecektir. Ardından “koruyucu ailenin tespiti ve değerlendirme süreci”, “inceleme ve onay”, “koruyucu aile hizmetinden yararlanacak çocuğun tespiti ve yerleştirilmesi”, “koruyucu ailenin görev ve yükümlülükleri”, “koruyucu aile statüsünün sonlandırılması” yasal bir çerçevede sırasıyla ele alınacaktır. Son olarak “koruyucu aile hizmetinin avantajları ve dezavantajları” genel olarak değerlendirilecektir.

2. Koruyucu Aile Kavramı ve Modelleri

Her çocuk için en sağlıklı ortamın kendi öz ailesinin yanı olduğu konusunda şüphe yoktur. Fakat çeşitli sosyo-ekonomik, fiziksel ve ruhsal sebeplerle aile bütünlüğünü koruyamayan ebeveynler çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamaz, onlara sağlıklı bir aile ortamı sağlayamaz hale gelebilirler. Bu problemlerin haricinde kimi çocuklarda öz ailelerince gerekli ilgiyi göremeyebilir, istismara uğrayabilir; bu durumdaki bir çocuğun bedensel ve ruhsal olarak sağlıklı gelişimi için öz ailesinden uzaklaştırılması gerekebilir (KOREV, 2020).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesine göre *korunmaya ihtiyacı olan çocuklar öncelikle fiziksel, ruhsal ve ahlaki olarak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olan çocuklardır. Bunun yanı sıra, ana ve/veya babasız, ana ve/veya babası belli olmayan, ana ve/veya babası tarafından terkedilen, ana veya babası tarafından gerekli ilgilinin gösterilmemesi sonucu; fuhuş, dilencilik, alkol veya uyuşturucu kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı korumasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklar da korunmaya ihtiyacı olan çocuklardır* (RG. 24.5.1983, Sayı:2828).

Çocuk hangi nedenlerle ailesinden uzaklaştırılmış/alınmış olursa olsun, kurum bakımı altına alınmış olan çocuklara verilebilecek en iyi hizmet, çocuğun öz ailesinin yanında bakımının sağlanabilmesi için gerekli koşullar sağlanana dek başka bir ailenin yanında bakımının sağlanmasıdır (KOREV, 2020). Çocuğun bu aşamada ihtiyacını karşılayacak en iyi alternatif hizmetlerden biride koruyucu aile hizmetidir.

Ev tipi bakımı, kurum bakımı gibi bakım modellerine göre oldukça farklı bir uygulama alanı olan koruyucu aile hizmeti, daha öncede belirtildiği üzere çocuğun gereksinimlerinin öz ailesi tarafından karşılanamadığında, çocuğun öz ailesinin görevini yerine getirecek başka bir ailenin bulunmasını öngören bir uygulamadır. Öz ailesi tarafından bakılmayan çocuğun evlat olarak verilmesi mümkün değilse veya uygun görülüyorsa bu durumda çocuk, bir aile yanına geçici veya devamlı surette yerleştirilerek bakımı sağlanabilir (Özbesler, 2009, s.87).

Toplumda koruyucu aile hizmeti genellikle *gönüllü aile ve evlat edinme* hizmetleriyle karıştırılır. Oysaki gönüllü ailelik, kuruluştaki bakım ve korunma altındaki çocukların yaşantılarına yardımcı olmaya yönelik bir uygulamadır. Öyle ki gönüllü aileler, tatil günleri ve hafta sonu günleri gibi günlerde kuruluş müdürlüğünce münasip görülen çocukları evlerinde misafir ederler. Diğer taraftan evlat edinme hizmeti ise öz aileleriyle yaşama imkânı olmayan çocuklara uzun vadeli ve istikrarlı bakım hizmeti sağlamaya yönelik bir hizmettir. Bu durumda evlat edinme hizmetinin de ve koruyucu aile hizmetinin de amacı çocuğun aile ortamı içinde büyümesi olduğundan, bu nedenle her iki hizmet biçiminde de ailelerin seçim ölçütleri özünde benzerlik gösterir. Fakat her

iki hizmet biçiminden faydalandırılacak çocukların hukuki durumları aynı değildir. Evlat edinme hizmetinde *aile, evlat edinme yoluyla hukuksal bir süreci tamamlayarak çocuğun velayetini alırken*; koruyucu aile hizmetinde ise *aile, çocuğun bakım, yetişme ve eğitim sorumluluğunu devletle paylaşır ve çocuğun velayeti öz ailesinde kalır* (AÇSHB, 2020a).

Bir başka açıdan koruyucu aile, *çocuğun günlük yaşamında ebeveyn rolünü üstlenir, kurum adına genel bakımından sorumlu olur; fakat ana-baba hakkına ve sorumluluğuna sahip olmadığı gibi öz ailesinin yerini de almaz*. Koruyucu aile sadece belli bir süre çocuktan sorumlu olur ancak çocuğun geleceği hakkında planlar yapamaz. Çocuk üstündeki denetimini çocuğun öz ailesi ve kurum ile paylaşmak durumundadır. Nitekim çocuğun mesuliyetini alan koruyucu aile aynı zamanda kuruma karşı da mesuliyetlidir; bu nedenle çocuğun yetiştirilmesi konusunda kurumu da bilgilendirmelidir. Kurum da, koruyucu aileye gerekli yerlerde belli bir sınırlar getirebilir, çocuğa olan davranışlarıyla ilgili olarak onlara kurallar koyabilir. Söz konusu bu sınırlar ve kurallar, çocuk ve koruyucu ailenin beraber geçirecekleri dönemi daha sağlıklı ve daha kaliteli yaşamalarını temin etmek içindir (AÇSHB, 2020b).

Ülkemizde koruyucu aile hizmeti 14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği ne göre *akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli, geçici koruyucu aile modeli, süreli koruyucu aile modeli, uzmanlaşmış koruyucu aile modeli* olmak üzere dört farklı model olarak yürütülmektedir. Koruyucu Aile Yönetmeliğinin 4. maddesine göre bu modelleri şu şekilde açıklamak mümkündür.

- **Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli:** Bu model *veli veya vasi dışında kalan kan bağı bulunan akrabalar veya çocuğun iletişim içinde olduğu ya da tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olan, tercih etmeleri halinde en az temel ana-baba eğitimleri kapsamında eğitim almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım modelini ifade eden bir modeldir* (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497). Koruyucu Aile Yönetmeliğinin 8. maddesine göre bu modelde öncelikle, *akrabalara veya belli bir süredir devam eden ana-baba-çocuk ilişkisinin kurulduğu yakın çevre ailelerinden uygun olanlara koruyucu aile olmaları için teklifte bulunulur. Söz konusu bu kişilerin koruyucu aile olmak istemesi halinde yapılacak sosyal inceleme sonucuna göre Komisyon tarafından uygun görülmesi halinde yaş ve eğitim şartı aranmadan çocuk bu ailelerin yanına yerleştirilir* (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).
- **Geçici Koruyucu Aile Modeli:** Bu model, *acil koruma gereken veya hakkında hizmet planı oluşturulmamış ve kuruluş bakımına yerleştirilmemiş ya da kendisi için planlanan hizmet modelinden bazı sebeplerle henüz faydalandırılmamış çocuklar için temel ana-baba eğitimleri, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimini almış*

profesyonel kişi ve ailelerin sağladığı birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen bakımı ifade eden bir modeldir (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

- **Sürekli Koruyucu Aile Modeli:** Bu model öz ailesi yanına kısa zamanda döndürülme olanağı olmayan veya kalıcı olarak aile yanına yerleştirilemeyen çocuklara, tercihen temel ana-baba eğitimleri ve koruyucu aile birinci kademe eğitimini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım modelini ifade eden bir modeldir (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).
- **Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli:** Bu model ise özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklara yardımcı olabilecek lisans eğitimini almış olan veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana-baba eğitimleri, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımları ifade eden bir modeldir (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Hangi model uygulanırsa uygulansın koruyucu aile hizmetinin hedefi, hakiki manada çocuğun gelişmesini güçlendirmek; başta kendisiyle barışık, toplumla da uyumlu bir birey olmasını sağlayabilmektir. Bu açıdan öz aile, koruyucu aile ve çocuk ilişkisinin dikkatli bir biçimde kurulması gerekir (AÇSHB, 2020b).

Gerekli özen gösterilerek kurulan bir koruyucu aile modelinde, çocuğun şefkatli ve güvenli bir aile ortamında gelişimi sağlanır. Çocuğun küçük yaşlarda karşılaştığı ayrılığın olumsuz etkilerinden kurtulmasına ve olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklı duygusal problemlerinin iyileştirilmesine yardımcı olunur. Çocuk için karmaşık ve problemlili olan bu süreçte gerekli özen gösterilerek çocuğun bu süreci daha fazla zarar görmeden geçirmesi ve normal hayatına devam etmesi sağlanır. Çocuğun geleceği için kalıcı bir plan yapılarak, hayata geçirilmesine yardımcı olur (Soylu vd., 2020, s.7). Nitekim korunmaya ihtiyacı olan çocuklar, koruyucu aile içinde yeterli sevgi alabildikleri, ihtiyaçları da düzenli olarak giderilebildikleri ölçüde sağlıklı bireyler olarak topluma kazandırabilir (Soncu ve Kurt, 2018, s.728).

3. Kısa Tarihçesi

Ülkemizde koruyucu aileyle ilgili ilk yasal düzenlemeye 1926 tarihli *Türk Medeni Kanunu*'nda yer verilmiştir. Öyle ki, Kanun'un 273. maddesine göre *çocuğun, bedeni veya fikri tekâmülü tehlikede bulunur ya da çocuk manen metruk bir halde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile nezdine veya bir müesseseye yerleştirebilir* ifadesi ile konuyla ilgili ilk düzenleme gerçekleştirilmiştir (RG, 17.2.1926, Sayı: 339).

Bir diğer yasal düzenleme de 1930 yılında kabul edilen *Umumi Hıfzıssıhha Kanunu*'nun 159. maddesinde yapılmış; madde de çocukların koruyucu ailelere

verilebilmesini belediyelerden alınacak izne bağlamıştır. İlgili madde de *nezdine yedi yaşından aşağı çocukları para mukabilinde bakmak üzere alan eşhasın evvela mahalli belediyesinden müsaadei mahsusa alması zorunludur. Belediye heyeti sıhhiyesince bu gibi eşhasın ikametgâhı ve sair şartları muvafık görüldüğü tasdik edilmeden bu müsaade ita edilmez* ifadeleri yer almaktadır (RG, 24.4.1930, Sayı: 1489). Görüldüğü üzere söz konusu madde, korunma ihtiyacı olan çocukların, koruyucu aileler yanına ne şartlar altında verilebileceğini düzenleyen bir maddedir.

Nitekim bu alandaki çalışmalar 1949 yılında da devam etmiş ve 5387 sayılı *Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun* yürürlüğe konulmuştur. Ancak 5387 sayılı Kanun son derece dikkatli hazırlanmasına rağmen mesele, kanundan uygulama konulduğunda, kanunda dikkate alınmayan taraflar kendisini göstermeye başlamıştır. Bu nedenle 1957 yılında 6972 sayılı Kanun çıkarılmış ve 5387 sayılı Kanun da yürürlükten kaldırılmıştır (Zevkliler, 1957, s.175).

1950'li yılların ortalarından 1960'lı yılların sonlarına değin özellikle Sosyal Hizmetler Akademisi, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nde sosyal hizmetler alanında birçok yabancı uzman görevlendirilmiştir. Bunlardan biri de Amerikalı uzman Bertrand Russell'dir. 1960 yılında Russell, müşavir olarak görevlendirildiği Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nde koruyucu aileyi gündeme getirmiştir. Bilhassa 0-6 yaş arası çocukların özel ilgi-alakaya ihtiyaç duyduğu; kurum bakımının ise bu çocuklar üzerinde olumsuz tesir ettiği ileri sürülerek, alternatif bir model olarak koruyucu aile modeli teklif edilmiştir. Böylece somut olarak koruyucu aile düşüncesinin tartışılması ve uygulanmaya konulması bu tartışmaların akabinde olmuştur. Türkiye'de bu amaçla ilk koruyucu aile başvurusu 31.3.1961 tarihinde de kabul edilmiş ve Haziran ayında da ilk çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilmiştir (Karatay, 2017, s.410).

1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, *koruyucu aileyi, korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik bir hizmet modeli* olarak ifade etmiştir. Ancak 633 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun 31.12.2011 tarihinden itibaren kapatılmasına ve *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın* kurulmasıyla koruyucu aile bakım hizmetlerinin söz konusu bakanlığa bağlı *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü* tarafından yürütülmesine karar verilmiştir (Yıldırım ve Hız, 2018, s.106-107).

Öte yandan 08.06.2011 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yerine 10.07.2018 tarihli ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile *Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı* kurulmuştur (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2020). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü adı geçen Bakanlığa bağlı olarak hizmet vermeye devam etmektedir.

Koruyucu aile hizmetine ilişkin ilk defa 14 Ekim 1993 tarihli ve 21728 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği çıkarılmıştır. Yönetmelikte koruyucu aile Yönetmelikte belirlenen esas ve usullere göre İl Müdürlükleri denetiminde kısa ya da uzun süreli, bedelli ya da bedelsiz olarak çocuk bakımını üstlenen, çocuğun aile ortamında yaşamını sağlayan, öz annesinin ve babasının yerini tutabilecek aileler ya da kişiler olarak ifade edilmiştir (RG, 14.10.1993, Sayı: 21728). Söz konusu yönetmelik 1993 yılında yeniden düzenlenmiştir (Görgülü, 2014, s.48).

Günümüzde halen yürürlükte olan 14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği ise koruyucu aile hizmetlerine modern bir görünümüm getirmiştir. Söz konusu Yönetmeliğin 4. maddesine göre *koruyucu aile korunmayı gerektiren duruma göre belirlenen sürede, il veya ilçe müdürlükleri denetiminde, ödeme karşılığı veya karşılıksız olarak çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini üstlenen, aile ortamında yaşamını sağlayan, tercihen koruyucu aile birinci kademe eğitim, koruyucu aile ikinci kademe eğitimi, temel aile eğitimi gibi eğitimlerden en az birini almış ve akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli, geçici koruyucu aile modeli, süreli koruyucu aile modeli, uzmanlaşmış koruyucu aile modeli gibi modeller kapsamındaki aileler veya kişiler olarak tanımlanır* (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği ile getirilen yeniliklerden ilki, koruyucu aile olmayı arzu eden aile veya kişilere *koruyucu aile eğitimi* almış olmak şartının getirilmesidir. Bir diğer ise Yönetmeliğin 24. maddesine göre *koruyucu ailelerden, eşine veya bir yakınına bağlı olmaksızın kendine ait sosyal güvencesi olmayan eşlerden birinin bir asgari ücret tutarı üzerinden Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında isteğe bağlı sigortasını yaptırmaması ve ödeme belgesinin ibrazı halinde, primleri aylık ödemelere ilave edilerek Bakanlıkça gönderilen ödenekten karşılanmasıdır* (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497). Diğer bir ifadeyle Yönetmelik'te, koruyucu ailelerin isteğe bağlı sigortalılık primlerinin, devlet tarafından ödenmesine yönelik karar alınmıştır.

24 Ocak 2015 tarihinde 14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde değişikliğe gidilmiştir. Söz konusu değişikliklerden biri de Yönetmeliğin 16. maddesine göre *koruyucu ailenin ve yanına yerleştirilen çocuğun düzenli olarak izlenmesi* olmuştur. Diğer bir değişiklikte izleme sürecinin sonunda (Yönetmeliğin 4. maddesine göre) ise *koruyucu aile yanındaki çocuğun hizmetten yararlanma düzeyinin belirlenmesi, hizmet sürecinde çocuğu etkileyecek her türlü durumun tespit edilerek çocuk yararına değerlendirme yapılabilmesi ve ihtiyaç duyulan mesleki çalışma veya işlemlerin belirlenerek takip edilmesine yönelik asıl konuların yer aldığı, içeriği ise Genel Müdürlükçe belirlenen, izleme sürecinde yapılan çalışmalara ilişkin rapor hazırlanmasıdır* (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Tablo 1: Ülkemizde Üç Büyük Şehirdeki Koruyucu Aile Yanındaki Çocuk Sayısı ve Mevcut Koruyucu Aile Sayısı

İl Adı	Koruyucu Aile Yanındaki Çocuk Sayısı	Mevcut Koruyucu Aile Sayısı
İstanbul	705	642
Ankara	439	384
İzmir	412	368

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) (2020c). İllere Göre Koruyucu Aile İstatistikleri. Erişim Adresi: <https://koruyucuaille.ailevecalisma.gov.tr/illere-gore-koruyucu-aile-istatistikleri>

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın resmi verilerine göre ülkemizde *koruyucu aile yanındaki çocuk sayısı 7353, mevcut koruyucu aile sayısı ise 6051*'dir. Ülkemizde üç büyük il açısından koruyucu aile yanındaki çocuk sayısına baktığımızda İstanbul'da 705, Ankara'da 439 ve İzmir de ise 412'dir. Öte yandan mevcut koruyucu aile sayısı İstanbul'da 642, Ankara'da 384 ve İzmir de ise 368 olarak tespit edilmiştir (AÇSHB, 2020c).

4. Koruyucu Ailenin Tespiti ve Değerlendirme Süreci

Ülkemizde, koruyucu aile olabilmek için kişi ya da ailelerin sahip olması gereken bazı ölçütler vardır. Bu ölçütler ise 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 8. maddesinde ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda Yönetmeliğin 8. maddesine göre koruyucu aile olabilmek için öncelikle koruyucu ailenin, *Türk vatandaşı olması ve Türkiye'de sürekli ikamet etmesi, 25-65 yaş aralığında bulunması, en az ilköğretim düzeyinde eğitim almış olması, düzenli bir gelire sahip olması* gerekir. Ancak Yönetmeliğin 8. maddesine göre *uzmanlaşmış koruyucu aileler ile geçici koruyucu aileler için (yukarıda belirtilen şartlardan) Türk vatandaşı olma ve Türkiye'de sürekli ikamet etme, 25-65 yaş aralığında bulunma ve düzenli gelire sahip olma şartlarının haricinde ek bazı şartlar daha aranır*. Öyle ki, korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yardımcı olabilecek aileler *Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nca belirlenen lisans eğitimini almış ya da eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana-baba eğitimlerini, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerini almış olması* gerekmektedir (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Koruyucu aile olmayı arzu eden ailelerin (ya da kişilerin), evlilik ilişkilerinin sağlıklı olması, aile bireylerinin duygusal bakımdan tutarlı olması, aile yaşamında mesuliyet sahibi olması, gerek aile içinde gerekse çevre ile önemli huzursuzluklarının bulunmaması, çalışıyor olması, çocuğun öz anne-babası ve kurum ile olan ilişkilerini kabullenmeleri gerekmektedir (Yazıcı, 2014, s.255).

Ayrıca Yönetmeliğin 8. maddesine göre “*akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli hariç olmak üzere çocuk ile koruyucu aile olacak eşlerden yaşı küçük olan arasındaki yaş farkı 18 yaştan da az olamaması*” gerekmektedir. Ancak daha öncede ifade edildiği gibi öncelikle akrabalara veya belli bir süredir devam eden ana-baba-çocuk ilişkisinin kurulduğu yakın çevre ailelerden uygun olanlara koruyucu aile olmaları için teklif götürülür. Bu kişilerin koruyucu aile olmayı istemeleri halinde, yapılacak sosyal inceleme sonucuna göre Komisyon tarafından uygun görülmesi halinde yaş ve eğitim şartı aranmaz (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Esasen koruyucu aile hizmetinde yaş şartı aranmasının nedeni ailelerin, çocuğa yeterli bakım ve ilgiyi gösterebilecek yaşta olup olmadıklarını belirlemek açısından önem taşımaktadır. Belirlenen yaş aralığı, bireylerin aktif olarak hayata katılım ve olgunlaşma gösterilen döneme işaret eder (Şahin Kaya, 2019, s.24). Nitekim Yönetmeliğin 8. maddesinde “*söz konusu dönemlerde koruyucu aile adaylarının yaşı değerlendirilirken, çocuğun yaş dönemine uygun davranış gösterebilme becerisi ve çocuk ile aralarında birebir ebeveyn-çocuk ilişkisi sağlanması esasları dikkate alınır*” ifadeleri yer almaktadır. Böylece aranan şartları taşıyan başvuru sahipleri evli iseler eşleriyle birlikte, koruyucu aile olmak üzere yerleşim yerlerindeki Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlükleri’ne başvuruda bulunabilirler (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Yönetmeliğin 8. maddesine göre “*koruyucu aile olmak üzere il müdürlüklerine başvuran kişilere hizmetin esasları ve işleyişi ile yerleştirilecek çocukların özellikleri hakkında bilgi verilmek suretiyle ilk görüşme yapılır ve uygun görülen kişi veya eşlerle ilk görüşme formu doldurulur, yazılı başvuru alınır*”. Koruyucu aile adaylarının öncelikle hazırlaması gereken bazı belgeler de vardır. Bu bağlamda söz konusu belgeler; T.C. kimlik numarası beyanı, bir adet vesikalık fotoğraf, öğrenim durumunu gösterir belgenin onaylı örneği ile iş, gelir ve sosyal güvenlik durumunu gösteren belgenin onaylı örneği ile varsa koruyucu aile birinci kademe, koruyucu aile ikinci kademe veya temel aile eğitimi belgesi veya belgelerinin onaylı örneğidir. Ayrıca koruyucu aile olacak kişiler ve varsa birlikte yaşadığı kişilerden, çocuğun yüksek yararından hareketle; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile millete ve devlete, topluma ve kişilere karşı suçlar ile uluslararası suçlardan ve çocuklara yönelik işlenen istismar suçlarından mahkûm olmadığına dair adli sicil belgesi alması gerekir (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Öte yandan koruyucu aile olacak kişiler ve varsa birlikte yaşadığı kişilerin, çocuğun bakımını, psiko-sosyal gelişimini ve eğitimini etkileyecek ya da çocuğa zarar verecek seviyede fiziksel engeli, psikolojik rahatsızlığı ve bulaşıcı hastalığının olmadığını gösteren, devlet veya üniversite hastanelerinin ilgili bölümlerinden alınan doktor raporu, gerekli görülmesi durumunda kişinin sağlığına, devam eden hastalığına veya bağımlılığına ilişkin ayrıntılı raporu içeren belge ve bilgilerin en

geç 1 ay içinde tamamlaması gerekir. Kişilerin evli olması durumunda her iki eşinde aynı belgeleri sunması gerekmektedir (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Koruyucu aile olma başvuru sürecinde sosyal çalışmacı, koruyucu aile adayının değerlendirilmesinde ihtiyaç duyulması halinde, aileden diğer belgeleri de isteyebilir. Başvuruların çok olması halinde, aday aileler sıraya konulabilir (Tezel, Demirel ve Şahin Kaya, 2018, s.20). Esasen bu süreçte, koruyucu aile biriminde görevli sosyal çalışmacı tarafından istenilen tüm belgeler, aileyi tanımaya yöneliktir. Aileye, her bakımdan sağlıklı, güvenilir, çocuğa sunacağı hizmetin farkındalığına sahip ailelerin belirlenebilmesi amacıyla dikkatli bir başvuru sürecinden geçirildikleri mesajı verilir. Bu nedenle koruyucu aile olmaya aday ailelerin seçimi zahmetli ve uzun bir süreci kapsamaktadır (Şahin Kaya, 2019, s.24).

Gerçekleştirilen görüşmelerde ailenin yapısı, aile bireylerinin birbiriyle olan ilişkileri, ailenin korunmaya ihtiyacı olan çocuk/çocukların bakım ve gözetimini sağlayacak güç ve anlayışa sahip olması, ailenin çocuğu kabullenebilmesi, aile bireylerinin ve yakın çevrenin aday ailenin koruyucu aile hizmetini yerine getirmesine yönelik görüşleri gibi konular başvuru sürecinde üzerinde en fazla durulması gerekli konulardır. Bu süreçteki diğer önemli konulardan bir diğeri de koruyucu aile adayının başvurusundaki asıl amaçlarının tespit edilmesidir. Nitekim bu amaç aileden aileye farklılık gösterebildiğinden; sorumlu sosyal çalışmacının ve koruyucu aile adayının unutmaması gereken aile için çocuk değil, çocuk için uygun ailenin seçilmesidir (Tezel, Demirel ve Şahin Kaya, 2018, s.20-21).

5. İnceleme ve Onay

Koruyucu aile adaylarının gerekli koşulları taşıyıp taşımadığı birçok açıdan incelenerek, değerlendirilmesi gereken önemli bir konudur (Baysal, 2017, s.61). Bu nedenle koruyucu aile hizmetlerinde *Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlükleri*'ne başvuru yapan ailenin öncelikle değerlendirilmesi, ardından çocuğun aile yanına yerleştirilmesi ve izlenmesi bu konuda profesyonel meslek elemanlarınca ele alınması gereken bir konudur (Özbesler, 2009, s.87).

Söz konusu bu değerlendirme sürecinde sosyal çalışmacılar tarafından Yönetmeliğin 9. maddesine göre “*başvurusu kabul edilenler hakkında kişilik özellikleri, evlilik ve sosyal ilişkileri, yaşantısının toplum tarafından genel kabul görmüş kural ve değerlere uygun olup olmadığı, tek başına yaşayıp yaşamadığı (yaşamıyorsa diğer aile üyelerinin bu konudaki yaklaşımı), çocuk yetiştirebilmek için gerekli yeterliliğe ve yaşa sahip olup olmadığı, iş ve ekonomik koşulları gibi çocuk ile koruyucu aile ilişkileri açısından önem taşıyan temel mesleki değerlendirme konuları dikkate alınarak*” bir sosyal inceleme gerçekleştirilir. Sosyal inceleme sonucunda, *koruyucu ailenin, koruyucu aile hizmet modellerinden*

hangisine uygun olduğu tespit edilir ve hazırlanan dosya Komisyona sunulur (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Komisyon ise Yönetmeliğin 11. maddesine göre *mahalli mülki amirin onayıyla illerde il müdürü ya da görevlendirilen il müdür yardımcısı başkanlığında, biri vakadan sorumlu olmak üzere en az 4 sosyal çalışma görevlisinden, sayının yetersiz olması durumunda ise 2 sosyal çalışma görevlisinden oluşur*. Komisyona, koruyucu aile hizmetine ilişkin olarak sosyal çalışma görevlisi ya da çocukla ilgili diğer uzmanlarca kendi uzmanlık alanlarıyla ilgili konularda hazırlanan raporlar da sunulur. Komisyon ihtiyaç duyduğu kişileri dinleyebilir; vaka süreci ve çocuğun üstün yararı doğrultusunda karar verilir. Alınan kararlar oy çokluğu ile alınır. Ancak gerekli görülmesi durumunda yeniden inceleme yapılmasına da karar verilebilir (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Sonuç itibarıyla inceleme ve onay süreci; başvuru sürecinden sonra koruyucu aile adaylarının sosyal çalışma görevlilerince mesleki olarak “incelenmesi”, “değerlendirilmesi” ve koruyucu aile komisyonu tarafından ailenin koruyucu aile olabilme durumuna ilişkin “nihai kararın” verilmesi şeklinde gerçekleşir (Tezel, Demirel ve Şahin Kaya, 2018, s.21).

6. Koruyucu Aile Hizmetinden Yararlanacak Çocuğun Tespiti ve Yerleştirilmesi

Koruyucu aile yanına yerleştirilebilen çocuklar öz ailesi bulunan, öz ailesince bir süre için bakılmayan, bazı nedenlerle evlat edindirilme imkânını tamamen kaybetmiş olan, kız veya erkek, sağlıklı veya engelli, tek veya kardeş olup, koruyucu aile yanına yerleştirilmeye uygun olduğu meslek elemanları tarafından tespit edilen çocuklardır (AÇSHB, 2020d).

Bu hizmet kapsamında koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuklarla ilgili olarak Yönetmeliğin 6. maddesine göre “*öncelikli olarak haklarında acil korunma ya da bakım tedbiri alınması zorunlu görülen çocuklar koruyucu aile yanına yerleştirilir*” ifadesi yer alır (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497). Kuruluş bakımındaki çocuklardan, koruyucu aile hizmet modeli için uygun görülen çocuklar hakkında her ay Kuruluş¹ sosyal servisleri tarafından, il müdürlüğü koruyucu aile birimine bilgi akışı sağlanır (Baysal, 2017, s.64).

Diğer bir ifadeyle, Yönetmeliğin 6. maddesine göre “*koruyucu aile hizmetinden yararlanacak çocuklardan, her ay koruyucu aile yanına yerleştirilebilecek olanların adı ve soyadı, doğum yeri, doğum tarihi, fotoğrafları, korunma ya da bakım tedbiri*

---

¹ Koruyucu Aile Yönetmeliğinin 4 maddesine göre Kuruluş, “Çocuk Evleri, Sevgi Evleri, Çocuk ve Gençlik Merkezleri, Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerini” ifade eder. Bknz: Koruyucu Aile Yönetmeliği (14.12.2012). Resmî Gazete (Sayı: 28497). Erişim Adresi: <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonetmelikler/koruyucu-aile-yonetmeligi.pdf>

veya acil korunma kararı nedenlerini kapsayan listeyle birlikte sağlık durumunu, psikososyal ve fiziksel gelişimlerini, çocuğun alışkanlıklarını, davranış kalıplarını ve özel gereksinimlerini içeren durum değerlendirme raporu, Kuruluşlar tarafından il müdürlüğüne” gönderilir. Ardından koruyucu aile adayının sosyal incelemesi tamamlandıktan sonra, sosyal çalışmacı tarafından hakkında durum değerlendirme raporları düzenlenmiş çocuklar arasından eşleştirme yapmak üzere ilgili kuruluşa ya da birime ziyaret yapılır. Çocuğun dosya bilgileri incelenir, çocuğun tanınması amacıyla ilgili personel ve çocukla gerekli görüşmeler yapılır. Aile ve çocuğun özellikleri görüşülerek yapılan eşleştirme önerisi, yazılı olarak Komisyona sunulur (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Koruyucu aile hizmetinden yararlanacak çocuğun yerleştirilme işleminde, koruyucu aile yanına yerleştirme kararının, çocuğun yüksek yararı ile uyumlu olması gerekir. Bu nedenle koruyucu aile adayının sahip olduğu özelliklerin, çocuğun gereksinimlerini ne ölçüde karşılayacağı göz önünde bulundurularak bir yerleştirmenin yapılması çocuğun yüksek yararının sağlanmasında en uygun yöntemdir. Bu durum, çocuğun aileyle uyumsuzluk yaşamamasını ve sürekli koruyucu aile değiştirmesini engeller (Soylu vd., 2020, s.18).

Nitekim koruyucu aile adaylarının sosyal çalışma görevlileri tarafından mesleki olarak incelenmesi ve değerlendirilmesinin ardından hazırlanan sosyal inceleme raporuna göre koruyucu aile komisyonu, çocuklar ile koruyucu aile olma özelliğini taşıyan aileleri eşleştirir (YAZICI, 2014, s.259). Buna nedenle öncelikle Yönetmeliğin 14. maddesine göre komisyon tarafından çocuk ile eşleştirilmesi uygun bulunan koruyucu ailenin tanıştırılmasından önce çocuğun konuyla ilgili düşüncesi öğrenilerek gerekli mesleki çalışmaların yapılması gerekir (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Çocuğun düşüncesinin olumlu olması durumunda yine Yönetmeliğin 14. maddesine göre koruyucu aile sözleşmesi imzalanıncaya kadar ailenin ve çocuğun birbirlerini tanımaları ve birbirlerine alışmaları için birlikte zaman geçirmeleri amacıyla uygun bir ortam oluşturulması planlanır. Öncelikle bu süreç saatlik, daha sonra günlük, haftalık ve iki haftalık gibi sürelerle, çocuk ile koruyucu ailenin uyumuna göre toplamda iki ayı aşmayacak şekilde çocuk, koruyucu aileye izinli olarak verilebilir. Uyum sürecin olumlu geçmesi, çocuğun ve ailenin de istemeleri halinde yerleştirme işlemi başlatılır. Sürecin sonunda da il müdürlükleri ile yanına çocuk yerleştirilen koruyucu aile arasında sözleşme imzalanır, mahalli mülki amir tarafından onaylanır (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497) ve sözleşmenin onaylanmasından sonra ise çocuk aileye teslim edilir.

Esasen çocuğun yerleştirildiği ilk haftaların hem çocuk hem de kendileri için bir uyum süreci olacağını bilmesi gereken koruyucu aileler, söz konusu bu süreçte, sürekli ve tutarlı bir aile yapısı sergilemeleri çok önemlidir. Neticede koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuklar, farklı yaşantılardan gelmekte ve koruyucu

ailenin yaşam tarzına ve beklentilere uyum sağlamaları hem zaman hem sabır istemektedir (Soylu vd., 2020, s.19).

Yönetmeliğin 14. maddesi koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocukların sayısı ile ilgili olarak bir düzenleme getirmiştir. Öyle ki, çocukların bireysel gelişimlerinin sağlanacağı uygun şartların olması, çocuklar ve koruyucu aile arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulması durumunda tercihen aynı anda olmamak koşulu ile bir koruyucu aile yanına, en fazla üç çocuk yerleştirilebilir. Ancak çocukların kardeş olması halindeyse yapılacak vaka değerlendirmesi neticesine göre çocuk sayısı sınırlandırılabilir; kardeşlerin aynı aile yanına yerleştirilememesi durumunda ise çocukların birbirleriyle görüştürebilecekleri aileler yanına yerleştirilmeleri esas alınır (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Yine Yönetmeliğin 14. maddesi koruyucu aile modellerine göre koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocukların sayısı ile ilgili olarak bir düzenleme getirmiştir. Bu bağlamda geçici koruyucu aile yanına 0-3 yaş grubu için en fazla iki çocuk aynı anda yerleştirilebilirken; aralarında en fazla üç yaş fark olmak üzere 4 yaş ve üzeri çocuklardan en fazla üç çocuk aynı anda yerleştirilebilir. Ancak kardeş çocuklar için bu ölçütler dikkate alınmaz. Öte yandan yine geçici koruyucu aile yanına suça karışan çocuklardan aynı anda en fazla iki çocuk yerleştirilebilirken; aynı geçici koruyucu aile yanına suça karışan çocuklar ile suç mağduru çocukların yerleştirilmesi uygun değildir. Bunun yanı sıra aynı geçici koruyucu aile yanına özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklarla diğer çocukların bulunması da uygun değildir. Diğer bir koruyucu aile modeli olan uzmanlaşmış koruyucu aile yanına çocuğun tek olarak yerleştirilmesi esastır. Lakin çocuğun yararına uygun şartların oluşması durumunda ise en fazla iki çocuk yerleştirilebilir (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

7. Koruyucu Ailenin Görev ve Yükümlülükleri

Yanına çocuk veya çocukların yerleştirilmesiyle koruyucu aile sıfatını kazanan ailelerin aynı zamanda bazı görev ve yükümlülükleri de bulunmaktadır. Yönetmeliğin 15. maddesinde koruyucu ailelerin görev ve yükümlülüklerini sıralanmıştır. Koruyucu aile öncelikle “yanına yerleştirilen çocuğun her açıdan sağlıklı gelişimini sağlamak amacıyla gerekli koşulları sağlamalı ve uygulamalı, izlemine yaptırmalı, eğer tedavi planı varsa konuyla ilgili yükümlülüklerini yerine getirmeli, eğer tedavi uygulanmasında ise koruyucu aile birimiyle işbirliği içerisinde olmalıdır”. Koruyucu aile “çocuğun karşılanabilir ihtiyaç, istek ve beklentileri ile onu ilgilendiren kararlarda düşüncesini almalı; çocuğun yetenekleri ve becerileri söz konusu olduğunda mevcut ölçüde çocuğun eğitim ve öğretimi veya meslek sahibi edindirilmesi için gerekli çabayı göstermeli, çocuğu koruma, eğitme ve yetiştirme dışında hiçbir surette çalıştırmamalıdır”. Öte yandan koruyucu ailenin kendisi de “koruyucu aile konusunda il müdürlükleri tarafından yapılacak eğitim ve çalışmalara katılmalıdır” (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Koruyucu ailenin, sosyal çalışma görevlisiyle çocukla ilgili bilgi paylaşımı içinde bulunacağı konularda bulunmaktadır. Nitekim koruyucu aile, Yönetmeliğin 15. maddesine göre “çocuğun devam edeceği okul, katılacağı kurs gibi onun hayatını etkileyen veya değiştiren konularda sorumlu sosyal çalışma görevlisi ile birlikte karar almalıdır. Hizmet sürecinde çocukla ilgili meydana gelen her türlü rutin dışı değişiklikleri ve bunlara ilişkin duyuları vakit kaybetmeden sorumlu sosyal çalışma görevlisine bildirmelidir”. Ayrıca “koruyucu aile, çocuğa ve ona sağlanan hizmet sürecine ilişkin olarak sosyal çalışma görevlilerine gerekli çalışma şartlarını hazırlamalı, periyodik izlemeleri ve mesleki yönlendirmeleri kabul etmeli, uygulama planı doğrultusunda koruyucu ve destekleyici önlem kararlarının uygulanması için işbirliği yapmalıdır” (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Yönetmelik, koruyucu ailenin çocuğu kim ya da kimlerle görüşürmesinin uygun olacağı yönünde de bir düzenlemeye getirmiştir. Bu bağlamda koruyucu aile Yönetmeliğin yine 15. maddesine göre “koruyucu aile birimince görüşürülmesinde bir sakınca bulunmaması durumunda ve koruyucu aile birimince uygun görülen şekil ve zamanlarda çocuğun; annesi, babası ve diğer yakınlarıyla görüşmesini sağlamalı. Çocuğun kan bağı bulunan veya eski çevresinden kişilerle il müdürlüğünün bilgisi olmadan iletişim kurmamalı; il müdürlüğünün onayı alınmadan çocuğun, başka bir kişi ya da ailenin yanına bırakarak oturma yerini değiştirmemelidir. Telefon değişiklik bilgisini il müdürlüğüne hemen bildirmelidir. Ancak acil durumlar dışındaki adres bilgilerindeki değişiklikleri, değişiklik gerçekleşmeden bulunduğu ilde en az yirmi gün önce, başka bir il veya ilçeye taşınma durumundaysa en az bir ay önce il müdürlüğüne bildirmeli ve taşınma sonrasında da sürekli yerleşim yerini yirmi gün içinde bildirmelidir. İl müdürlüğü tarafından çocuğun koşullarının değişmesi sonucu hizmet modelinde bir değişikliğe gidilmesinin planlanması durumundaysa, çocuğun yararının gerektirdiği işlemlerin yapılabilmesi amacıyla her türlü destekte bulunmalı ve çocuğun ayrılık sürecine hazırlanmasında il müdürlüğü ile iş birliği içinde olmalıdır” (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Yukarıda belirtilen görevler dışında geçici koruyucu ailelerin ve uzmanlaşmış koruyucu ailelerin diğer bazı görev ve yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu bağlamda yine Yönetmeliğin 15. maddesine göre “geçici koruyucu aile, kuruluş bakımına yerleştirilmemiş ancak acil koruma gerektiren çocuklar, il müdürlüğü tarafından yerleştirilmek istendiğinde, mazeretsiz olarak üç defadan fazla olmamak koşulu ile günün her saatinde kabul etmelidir. Geçici koruyucu ailenin il ya da ilçe dışına çıkılması gereken durumlar olduğunda il müdürlüğüne önceden bilgi vermelidir. Geçici statüden vazgeçmek isteyen koruyucu aileler bu isteklerini en az bir ay öncesinden il müdürlüğüne bildirmeli; ancak geçici statüden vazgeçmek için dilekçe ile durumunu bildiren koruyucu aileler, il müdürlüğünün uygun bulması durumunda yanındaki çocukların kendilerine uygun hizmet modellerine geçişleri gerçekleştirilene kadar hizmetlerini sürdürmelidir” (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Uzmanlaşmış koruyucu ailenin, suça sürüklenmiş veya suç mağduru olan çocukla ilgili diğer görev ve bazı yükümlülükleri ise “koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması ve varsa verilen denetim tedbiri hakkında ilgili birimlerle işbirliği yapmalıdır. Varsa tedavi planı, hazırlanan uygulama planı, eğitim tedbiriyle ilgili olarak eğitim planındaki yükümlülükleri yerine getirmeli, uygulanmasında koruyucu aile birimiyle işbirliği içerisinde olmalıdır” (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

8.Koruyucu Aile Statüsünün Sonlandırılması

Yönetmelikte hizmetin sonlandırılması genel olarak çocuğun geri alınması ve koruyucu aile statüsünün iptali ile gerçekleşir. Bu bağlamda koruyucu ailenin “Yönetmelikte belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmemesi, hizmetten vazgeçmesi, çocukla sağlıklı iletişim kuramaması veya devam ettirememesi, çocuğu istismar etmesi, çocuğun öz ailesi ile ilişkilerini zedelemesi, çocuk için hizmetten beklenen yararı gerçekleştirilememesi, çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilme nedeninin ortadan kalkması, çocuğun faydalanacağı hizmet modelinin değişmesi veya koruma kararının kaldırılması” gibi nedenler Yönetmeliğin 20. maddesine göre çocuğun geri alınma nedenleridir (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Yönetmeliğin 22. maddesi koruyucu aile statüsünün iptalini gerektiren nedenleri sıralamıştır. Buna göre koruyucu ailenin “çocuğu ihmal ve istismar etmesi, kötü muameleye maruz bırakması, toplumun norm ve değerlerine aykırı düşen davranışlarının gözlenmesi, beden ve ruh sağlığının, çocuğun bakımını etkileyecek derecede bozulmuş olması, kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına veya affa uğramış olsa bile millete, devlete, topluma ve kişilere karşı suçlarla, uluslararası suçlardan ve çocuklara yönelik işlenen istismar suçlarından mahkûm olması, mesleki danışmanlık hizmeti ve yönlendirmelere uygun hareket etmemesi gibi durumların tespiti halinde” koruyucu aile statüsü iptal edilir. Ayrıca geçici koruyucu ailenin çocuk yerleştirme önerilerini mazeretsiz olarak üç kereden fazla kabul etmemesi gibi durumların tespiti halinde koruyucu aile statüsü iptal edilir (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

Yönetmeliğin 21. maddesine göre “koruyucu aileden geri alınan çocuk, öncelikle öz ailesi yanına döndürülür. Döndürülemezse bu defa çocuk, akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli kapsamında bir koruyucu aile yanına yerleştirilir. Söz konusu yerleştirme gerçekleşmezse çocuk durumuna uygun başka bir koruyucu aile yanına yerleştirilir. Durumuna uygun bir koruyucu aile bulunamaması halindeyse çocuk, uygun başka bir hizmet modelinden yararlandırılır” (RG, 14.12.2012, Sayı: 28497).

9. Koruyucu Aile Hizmetinin Avantajları ve Dezavantajları

Çocuğun farklı farklı yerlerde ve kurumda yer almaması, onun sağlıklı bir şekilde gelişimini sağlayacağı koruyucu bir ailenin yanında yetişme imkânı sağlanması, çocuğun yaşamında bir denge sağlar. Eğer öz aile veya koruyucu aile, çocuk için beklentileri karşılamazsa çocuk başka bir eve taşınabilir (Getrevising, 2020). Birden fazla yerleşim yeri değiştiren çocuklar, aynı yaştaki akranlarına kıyasla genellikle hem bilişsel hem de duygusal olarak geri kalabilir (DeVolld and Rickman, 2014, s.3). Birden fazla yerleşim yeri değiştirmek, okul çağındaki bir çocuğun okul başarısı üzerinde de dramatik bir etki meydana getirebilir. Bir çocuk evden her taşındığında, taşındığı yerdeki okul sistemine uyum sağlayabilmesi için belli bir süre geçmesi gerekecektir (Brozak, 2013).

Koruyucu aile yanına yerleştirilmeden önce, ihmal veya istismar edilen çocuklar, akranlarına göre daha endişeli ve kaygılı olmakta; sosyal hayata ve yine okul hayatına uyum sağlamasını güçleştirmektedir. Korunma ihtiyacı içindeki çocuk, okuldayken evde yemek olup olmadığını, aile bireyleri arasında anlaşmazlıkların olup olmadığını, giymek için uygun kıyafetinin olup olmadığını düşünüyor olabilir. Okulda derslerini dinlemesi gerekirken tüm bu sorunları kafasında tutuyor olabilir. Oysaki çocuklar kendilerini daha güvenli hissedebildiklerinde ve daha fazla dengeye sahip olduklarında, evde endişelenecekleri çok daha az şeyleri olduğunda, okul çalışmalarına daha fazla odaklanabilirler. Koruyucu aile bu aşamada çocuğa kritik bir fayda sağlayabilir (Brozak, 2013). Diğer bir ifadeyle iyi ve istikrarlı bir koruyucu aile ortamı, çocuğun hem sosyal hayatta hem de okul hayatında başarılı olmasını sağlayabilir (Getrevising, 2020).

Koruyucu ailelerin çoğu, çocukları seven ancak kendi çocuklarına sahip olamayan veya çocuk sahibi olmaktan vazgeçen kişilerdir. Bu nedenle koruyucu aile hizmeti sadece çocuklara fayda sağlamakla kalmaz; aynı zamanda koruyucu ailelerin kendileri üzerinde de derin bir etkisi olabilir. En önemli faydası, bir çocuğun hayatını kurtarmaya yardım etmektir. Bir çocuğun hayatında bir fark oluşturmak, bu geçiş döneminde ona yardımcı olmak koruyucu aileliğin en büyük avantajlarından biridir (Brozak, 2013). Koruyucu ailelerin bu manevi kazanımlarının yanında maddi kazanımları da söz konusudur. Öyle ki, ülkemizde 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde 24 Ocak 2015 tarihinde değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklik kapsamında koruyucu ailelerin isteğe bağlı sigortalılık primlerinin, devlet tarafından ödenmesine yönelik karar alınmıştır. Alınan bu karar, koruyucu ailenin kendisini sosyal güvencede hissetmesi açısından son derece önemli bir karardır.

Korunmaya muhtaç bir çocuğu büyütmeyi isteyen birçok aile ya da bireyler, evlat edinmenin finansal yükü konusunda endişeli olabilirler (MyersStrickland, 2020). Oysaki koruyucu aile hizmeti sunmak isteyen ancak ekonomik olarak yetersiz olan ailelere, devlet tarafından mali yardım sağlanması koruyucu ailenin olumlu

yönlerinden bir diğerini oluşturmaktadır. Çocuğun öz ailesinin yanında bakımının sağlanabilmesi için gerekli koşullar sağlanana dek onun bakımının sağlanması üstlenen koruyucu aile hizmeti, aynı zamanda çocuğun öz ailesi ile temasını devam ettirmesine olanak sağlaması bu hizmetin diğer bir olumlu yönünü meydana getirir (Getrevising, 2020).

Kısacası koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuklar genellikle yaşamlarında büyük engellerle karşılaşan çocuklardır. Bu anlamda koruyucu aile, çocukların bugün bedensel ve ruhsal sağlıklı gelişimlerini sağladığı gibi yarında onlara gelecek için umut olduğunu gösteren önemli bir yoldur (Acendahealth, 2020). Kaldı ki, koruyucu aile hizmetinde bekleme süresi, evlat edinme modelindeki bekleme sürelerinden daha kısadır. Bu durum, bu hizmetin bir diğer olumlu yönünü oluşturur (MyersStrickland, 2020).

Koruyucu aile hizmetinin benimsenmesinin avantajları olduğu kadar yaygın dezavantajları da bulunmaktadır. Bu bağlamda koruyucu aile hizmetinde çocuk için uygun bir ev ortamı sağlanamazsa, çocuk mutsuz olabilir ve bu durumda çocuk yer değiştirmek durumunda kalabilir. Öte yandan çocuk koruyucu aile yanında mutlu olsa bile sonradan eve gelen diğer koruyucu çocuk/lar daha önce korunaklı bir çocuğu olumsuz yönde etkileyebilir (Getrevising, 2020).

Çocuk, koruyucu ebeveynlere bağlanma konusunda zorluklar yaşayabilir. Eğer koruyucu sistemdeki çocuk; istismar, ihmal veya diğer travmalar gibi duygusal sorunlar yaşamışsa yeni ebeveynlerine alışmakta, onlarla sağlıklı bir bağ kurmakta sorunlar yaşayabilir (MyersStrickland, 2020).

Bir diğer dezavantajı ise duygusal ayrılma sancısıdır. Neticede öz aile, çocuğun bakımı için gerekli koşulları sağladığı an çocuk, öz ailesi ile yeniden birleşmektedir. Diğer bir ifadeyle, koruyucu aile ve koruyu çocuk arasında güçlü duygusal bir bağ gerçekleşse bile koruyucu ailenin, koruyucu çocuklarını bırakmak zorunda kalabileceği anlamına gelir. Çocukların, öz ailelerinin yanına gitmesine izin vermek duygusal açıdan zor olabilir. Bu nedenle, koruyucu ailenin, koruyucu aile olmadan önce bununla başa çıkabileceğinden emin olması gerekir (Perpetualfostering, 2020).

Koruyucu ailenin diğer bir dezavantajı ise bu hizmetin maliyet boyutudur. Elbette, devletin koruyucu aileye sağladığı finansal bir desteği söz konusudur. Ancak koruyucu aileye sunulan bazı finansal desteklerin, koruyucu bir çocuğun tüm maliyetlerini karşılamada yetersiz kalabilir (Perpetualfostering, 2020).

10.Sonuç

Aile ve toplumda meydana gelen olumsuz değişimlerden ve dönüşümlerden en çok çocuklar etkilenmektedir. Öz ailesi tarafından korunamayan, sağlıklı ve dengeli gelişimi sağlayamayan çocuklarla, öz ailesi tarafından istismara ve ihmale uğrayan çocukların sosyal hukuk devleti olma gereği olarak devletin himayesi altına alınması gerekir. Bu durumdaki çocuklar için devlet tarafından uygulanan bakım modellerinden en bilineni kurum temelli bakım modelidir. Ancak bu modelin çocukların hem psikolojik hem de sosyal gelişimleri açısından yeterli olmadığı bilinen bir gerçektir.

Çocukların, öz ailelerinin yanında büyüüp gelişmeleri ebetteki arzu edilen bir durumdur. Ancak bu her zaman mümkün olmayabilir. Kurum temelli bakım modelinin de çocuklar için en ideal bir model olmadığı göz önüne alındığında, çocuğun öz ailenin durumu iyileşene kadar bir başka ailenin yanına koruyucu aile kapsamında verilmesi onun yüksek yararı açısından daha doğru bir karar olarak görülmektedir. Bu doğrultuda tüm dünyada ve aynı zamanda ülkemizde de koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılması ayrı bir önem taşımaktadır.

Öte yandan söz konusu yaygınlaştırma yapılırken koruyucu ailenin sadece sayı olarak değil, aynı zamanda niteliğinin de geliştirilmesi korunmaya muhtaç çocukların daha iyi hizmet almaları açısından önemlidir. Bu açıdan ülkemizde 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde 24 Ocak 2015 tarihinde değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklik ile koruyucu aile ve koruyucu çocuğun düzenli olarak izlenmesi, koruyucu aile tarafından çocuğa ne düzeyde hizmet verildiği, hizmet sürecinde çocuğu etkileyecek her türlü durumun belirlenerek raporlanması gibi uygulamalara gidilerek, koruyucu ailenin kalitesinin artırılması hedeflenmiştir.

Benzer şekilde Koruyucu Aile Yönetmeliği incelendiğinde; koruyucu aile eğitimleri ilk defa kapsamlı bir şekilde bu yönetmeliğin 10. maddesinde ayrı bir bölüm başlığı altında ele alındığı görülür. Koruyucu ailelere iyi eğitim verilmesi, koruyucu aile hizmet modeline profesyonel bir bakış açısının kazandırılmasını sağlar. Öyle ki, koruyucu ailelerin çocuklara daha uygun, daha doğru ve olumlu bir bakışla yaklaşması, onlarla dengeli bir iletişim kurması, olası çatışmaların büyük bir problem haline dönüşmeden çözülmesini sağlar.

Esasen koruyucu aile ve koruyucu çocuk arasında sıfır problem olma olasılığı mümkün değildir. Kaldı ki aileler, öz çocuklarını büyütürken nasıl problem yaşıyorlarsa koruyucu aile hizmeti kapsamında ebeveynlerin ve çocukların da problem yaşamaları pek doğaldır. Ancak bu aşamada öz çocuklarını büyüten ailelerden farklı olarak koruyucu aileler bu tür problemle karşılaştığında, Kurumla paylaşması sağlanan hizmetin kalitesini artırmayı sağlayabilir.

Ülkemizde bazı ebeveynler evlat edinemedikleri için bazıları ise vicdani nedenlerle koruyucu aile olmayı tercih etmektedirler. Oysaki koruyucu aile hizmeti, yalnızca evlat sahibi olunamadığı için tercih edilecek bir hizmet modeli ya da vicdani duyarlılığa dayalı bir hizmet modeli değildir. Tüm bu etkenlerin yanında bireylerin sosyal çevreye karşı mesuliyet duygusunun geliştirilmesi ve bu kapsamda profesyonel koruyucu ailelik anlayışının teşvik edilmesi koruyucu aile hizmet kalitesinin artırılması noktasında ayrı öneme sahip olsa gerek.

Kaynakça

- Acendahealth. (2020). Here are 7 Benefits to Becoming a Foster Parent. Erişim Adresi: <https://acendahealth.org/7-benefits-of-being-a-foster-parent/>
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (AÇSHB) (2020a). Koruyucu Aile Hizmetinin Diğer Hizmetlerden Farkı. Erişim Adresi: <https://koruyucu.aile.gov.tr/koruyucu-aile/koruyucu-aile-hizmetinin-diger-hizmetlerden-farki>
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (AÇSHB) (2020b). Çocuğun Sizden Önceki ve Sonraki Çevresi. Erişim Adresi: <https://koruyucu.aile.gov.tr/cocuk/cocugun-sizden-onceki-ve-sonraki-cevresi>
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (AÇSHB) (2020c). İllere Göre Koruyucu Aile İstatistikleri. Erişim Adresi: <https://koruyucu.aile.gov.tr/illere-gore-koruyucu-aile-istatistikleri>
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (AÇSHB) (2020d). Hangi Çocuklar Bu Hizmet Kapsamında Koruyucu Aileler Yanına Yerleştirilebilir?. Erişim Adresi: <https://koruyucu.aile.gov.tr/cocuk/hangi-cocuklar-bu-hizmet-kapsaminda-koruyucu-aileler-yanina-yerlestirilebilir>
- Baysal, A. E. (2017). *Koruyucu Aile Uygulamaları ve Sonuçları: İstanbul Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Brozak, J. (2013). The Advantages of Foster Parenting. Erişim Adresi: <https://mom.com/kids/6201-advantages-foster-parenting/>
- DeVold, R. L. and Rickman, M. A. L. (2014). Attachment, Fostering Parenting and Placement Stability. Electronic Theses, Projects, and Dissertations. 41. Erişim Adresi: <https://scholarworks.lib.csusb.edu/etd/41>
- Getrevising. (2020). Long Term Fostering. Erişim Adresi: https://getrevising.co.uk/grids/long_term_fostering
- Görgülü, Ü. (2014). Koruyucu Aile Uygulamasının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, (23), 45-58.
- Karatay, A. (2017). Türkiye’de Koruyucu Aile: Kökenleri, Gelişimi ve Bugünü. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), 389-427.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği. (14.10.1983). Resmî Gazete (Sayı: 21728). Erişim Adresi: <http://www.gcv.org.tr/Koruyucu%20Aile%20Yonetmeliği.doc>
- Koruyucu Aile Yönetmeliği. (14.12.2012). Resmî Gazete (Sayı: 28497). Erişim Adresi: <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonetmelikler/koruyucu-aile-yonetmeliği.pdf>
- Koruyucu Aile Evlat Edinme Derneği. (KOREV) (2020). Koruyucu Aile Hizmeti. Erişim Adresi: <https://www.korev.org.tr/p/7/koruyucu-aile-hizmeti>

- MyersStrickland. (2020). Pros and Cons of Foster Care. Erişim Adresi: <https://arizonaadoptionlaw.com/foster-care/pros-and-cons-of-foster-care/>
- Özbesler, C. (2009). Koruyucu Aile Hizmetlerinde Değerlendirme Süreci. *Aile ve Toplum*, 4(16), 86-94.
- Perpetualfostering. (2020). Some Benefits and Cautions for Foster Care. Erişim Adresi: <https://perpetualfostering.co.uk/insights/some-benefits-and-cautions-for-foster-care/>
- Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. (2020). Tarihçe. Erişim Adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/hakkinda/tarihce/>
- Sosyal Hizmetler Kanunu. (24.5.1983). Resmi Gazete (Sayı:2828). Erişim Adresi: <https://ailevecalisma.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusalmevzuat/kanunlar/sosyal-hizmetler-kanunu/>
- Soncu, A. G. ve Kurt, M. C. (2018). Halkla İlişkiler Faaliyetlerinde Kullanılan Dil: T. C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*. 5(4), 713-732.
- Soylu, N., Bilgiç, H., Tok Kızıldağ, Ö. ve Toprak, E. L. (2020). *Koruyucu Aile Adayları İçin El Kitabı*. Erişim Adresi: <https://koruyucu.aile.gov.tr/data/561cfob3369dc58a0067a388/Koruyucu%20Aile%20Adayları%20İçin%20El%20Kitabı.pdf>
- Şahin Kaya, Z. (2019). *Uzmanların Gözünden Türkiye’de Koruyucu Aile Programı Üzerine Bir Değerlendirme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Kanunu Medenisinin Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri. (17.2.1926). Resmî Gazete (Sayı: 339). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.743.pdf>
- Tezel, Z., Demirel, B. ve Şahin Kaya, Z. (2018). Ailelerin Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermelerinde Etkili Olan Etmenler ile Koruyucu Aile Olmanın Anlam ve Önemi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 19(439), 15-36.
- Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. (24.4.1930). Resmî Gazete (Sayı: 1489). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1593.pdf>
- Yazıcı, E. (2014). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 247-27.
- Yıldırım alp, S. ve Hız, Ö. (2018). Türkiye’de Çocuk Refahı Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bir Hizmet: Koruyucu Aile Hizmeti. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 95-114.
- Zevkliler, A. (1957). Türk Hukuku’nda Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 25(1), 173-236.